

Mokslas Lietuva

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Nr. 20 (729)

LAMPSS kvietimas palaikyti mokytojų pilietinę poziciją ir atsakingai įvertinti grėsmę nacionaliniam identitetui

LIETUVOS AUKŠTŲJŲ MOKYKLŲ
PROFESINIŲ SAJUNGŲ SUSIVIENIJIMAS
LAMPSS

Lietuvos aukštųjų mokyklų profesinių sąjungų susivienijimo (LAMPSS) taryba posėdyje, vykusiame šių metų lapkričio 16 d., nusprendė palaikyti teisingus ir teisėtus mokytojų reikalavimus. LAMPSS taryba kviečia politikus atsakingai peržiūrėti reikalavimus, iškeltus streiko ir viešų pasisakymų metu. LAMPSS taryba yra tvirtai įsitikinusi, kad teisinėje valstybėje turi būti gerbiama kiekvieno piliečio teisė išsakyti ne tik patogią, bet ir „nepatogią“ tiesą, o ją privalo išgirsti ne tik piliečiai, bet ir jų išrinkti atstovai Seime, Vyriausybėje ir Prezidento institucijoje, t. y. turi išgirsti visi, kuriems iš tiesų rūpi Lietuvos valstybės gerovė ir ją kuriantys žmonės.

Paskelbtas streikas rodo, kad mokytojai yra pilietiška visuomenės dalis, kuri vis dar nesulaukė tų, kurie juos išgirstų ir išspręstų mokyklose esančias problemas. Maža to, streikuodami mokytojai atkreipė dėmesį į eizėjantį Lietuvos valstybingumo pamatą ir esamos švietimo sistemos formuojamas ydingas vertybes. Jų žygis į sostinę – tai ne ekonominio skurdo demonstravimas, o ryžtas atnešti žinią apie sisteminę švietimo problemas, kurias patiria didžioji dalis visuomenės (mokytojai, mokiniai, jų tėvai

ar globėjai) ir kurių politikai bei valdžios atstovai panašu, kad nemato ir negirdi arba nesupranta jų neigiamo poveikio masto ilgalaikiai valstybės ir visuomenės raidai.

Pilietinių akcijų metu mokytojai aiškiai parodė, kad esama situacija neleidžia išugdyti sveikos pilietinės visuomenės, o nesibaigiančios ir iki galo neišbaigtos pertvarkos žlugdo visas mokytojų individualias ir jų, kaip bendruomenės, bendras pastangas užtikrinti lietuvių tautos identiteto tvarumą ilgalaikėje nacionalinės raidos perspektyvoje.

Taip pat atkreipiame visuomenės dėmesį, kad minėtos grėsmės egzistuoja ne tik mokyklose, bet ir ikimokyklinio ugdymo įstaigose bei aukštosiose mokyklose. Dabartinis dalies politikų ir dalies valdančiųjų požiūris, kad auklėtojas, mokytojas, pagalbos mokiniui specialistas, dėstytojas, mokslininkas ir kiti turi dirbti švietime pusvelčiui, kad jų darbo kokybės gali būti siekiama nesibaigiančiais ir dažnai beverčiais pedagogų mokymais, teikiama net ne Lietuvos, o Europos Sąjungos lėšomis, ir nuolat didinamais reikalavimais jų darbui rodo, kad visų problemų švietime sprendimas yra numetamas pačiam pedagogui, kartu įstatymais suvaržant jo sprendimų laisvę taip, kad jis nepajėgtų jų išspręsti.

Tuo tarpu visuomenei stengiamasi įteigti, kad pedagogo darbo kokybę galima pasiekti, tik prievarta verčiant pastarąjį geriau dirbti ir didinant biurokratinę našta, dėl kurios lyg sovietiniais laikais turėtų išryškėti švietimo tobulėjimo nacionalinis mastas. Be to, žvelgiant iš šalies, susidaro įspūdis, kad manoma, jog mokytojams galima atvirai į akis meluoti, pasitelkiant tiesos nerodančią statistiką, ir juos kvailinti visuomenės akyse. Visa tai rodo tik tai, kad švietimas visais lygmenimis

dalies politikų, ministerijos ir savivaldybių atstovų vis labiau yra devaluojamas, prisidengiant tiesos neatitinkančiu kokybės didinimo imitavimu. Tai neišvengiamai veda į organizacinės kultūros nuopuolių švietimo įstaigose, ką akivaizdžiai ir matome iš masiškai žiniasklaidoje viešinamų faktų (nevaldomai smurtaujama prieš mokytoją, mokinį, mokyklos personalą, mokyklose platinami rūkalai, narkotikai ir t. t.). Ilgainiui visa tai tampa visuotine nacionalinės kultūros ir nacionalinio identiteto degradacija, kurios požymius aiškiai pastebime jau ir viešojoje erdvėje. Į gatves išėję mokytojai atvirai pasakė, kad, jeigu kritinio nuopuolio ribą pasiekę procesai švietimo sistemoje nebus sustabdyti dabar, ateityje Lietuva nebebus ta valstybė, kurią dabartiniai ir vėlesni jos vaikai norėtų ginti.

Tad iš tiesų ne pedagogų keliami siekiniai Vyriausybei ir Seimui yra nekuklūs, kaip kad bandoma parodyti, o švietimo politika, kuria keliami pedagogams neįveikiami reikalavimai, yra nepajėgi užtikrinti sąlygas, būtinas pasiekti šios politikos keliamus tikslus. Tad arba tikslai turi būti keičiami į realius, arba turi būti atrasti pakankami išteklių jiems įgyvendinti.

LAMPSS taryba, atsižvelgusi į išsakytus argumentus, kurie grįsti ilgalaikę švietimo būklės stebėseną pasitelktais moksliniais tyrimais ir išsamia istorine bei prognostine pokyčių pasekmių analize, ragina politikus įsigilinti ir suprasti susidariusios padėties rimtumą bei ilgalaikes grėsmes, kylančias lietuvių tautai, todėl jau šiandien siūlo priimti atsakingus sprendimus, kurie pagerintų, o ne blogintų ir taip kritiškai suprastėjusios padėties švietime. ■

Prof. Edita Baltrėnaitė-Gudienė konferencijos apie aplinkos taršą rengėja (žr. 5 p.)

ŠIAME NUMERYJE

Pritarimas pilietinei mokytojų pozicijai ● 1 p.

Akad. Jonas Grigas: be tiesos ir moralės nėra ir mokslo ● 2, 6 p.

Sovietmetis – prisiminimuose ir tu, kurie jo... neprisimena ● 3 p.

Lietuvos Respublikos Seimo pranešimai ● 3 p.

Sustabdyti Gyvenimo įgūdžių programą, kaip prieštaraujančią Konstitucijai ● 4 p.

Į Rusiją sugrįžo Stalino kultas ● 4 p.

Mokslo renginiai, diskusijos ● 5–6 p.

Vilniaus universiteto Šiaulių akademijos dovana pedagogams ● 7 p.

Ekonomikos teorija: vertinimai ir abejonės ● 8 p.

Sukaktys ● 9–10 p.

Gimtosios kalbos svetainė. Ar žinote, kas yra „debesuoti debesys“? Paklauskite „Telia“ ● 11 p.

LIETUVOS MOKSLO TARYBOS PRANEŠIMAI

Lietuvos mokslo ir studijų institucijų 2022 metų veiklos vertinimo rezultatai

Lietuvos
mokslo
taryba

2023 m. lapkričio 8 d. Lietuvos mokslo taryba (LMT) paskelbė kasmetinio universitetų, mokslinių tyrimų institutų 2022 m. mokslinių tyrimų ir eksperimen-

tinės plėtos (MTEP) ir meno veiklos vertinimo rezultatus. LMT įvertino 31 valstybinio ir nevalstybinio universiteto ir mokslinių tyrimų instituto, 3 universiteto ligoninių klinikų ir 2 valstybinės reikšmės bibliotekų veiklą. Vertinimui pasitelkti 84 mokslo ir meno ekspertai (6 ekspertų komisijos), kurie atliko vertinimą pagal 3 kriterijus: paskelbtų mokslinių tyrimų rezultatų ir meno darbų sklaidą; mokslo ir studijų institucijų gautos

tarptautinių mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtos programų lėšos; mokslo ir studijų institucijų lėšos, gautos iš ūkio subjektų už MTEP, meno užsakymus.

Mokslo ir studijų institucijos vertinimui pateikė virš 10 tūkst. mokslo, meno sklaidos ir kitų MTEP bei meno veiklos rezultatų objektų. Ekspertai įvertino Lietuvos mokslininkų 2022 m. publikuotus 7980 mokslo ir

■ Nukelta į 2 p.

LIETUVOS MOKSLO TARYBOS PRANEŠIMAI

Lietuvos mokslo ir studijų institucijų 2022 metų veiklos vertinimo rezultatai

■ Atkelta iš 1 p.

967 meno darbus, per metus mokslo ir studijų institucijų gautas lėšas už sudarytas 1105 MTEP sutartis su ūkio subjektais, 43 patento ar patento paraiškos licencines sutartis, 16 meno sutarčių, taip pat gautas lėšas institucijoms vykdant 282 tarptautinius projektus. Įvertinta 3115 mokslo straipsnių, patenkančių tarp 10 proc. labiausiai pasaulyje cituojamų straipsnių, kuriuos Lietuvos tyrėjai paskelbė per pastaruosius 10 metų (2013–2022 m.).

Pasak LMT pirmininko dr. Gintaro Va-

linčiaus, nors kasmet institucijų rezultatai gali kiek svyruoti, tačiau kelerių metų duomenys rodo mokslo ir studijų institucijų mokslo veiklos apimtį tiek bendrai, tiek pagal mokslo sritis ir kryptis bei veiklos tendencijas. Žvelgiant į pastarųjų penkerių metų kasmetinio vertinimo rezultatus, matyti mokslo ir studijų institucijų bendradarbiavimo su ūkio subjektais augimas. Pastaraisiais metais ekspertai kasmet įskaitė apie 13 mln. eurų lėšų, kurias institucijos gavo pagal sudarytas MTEP ir meno sutartis. Palyginti su ankstesniu pen-

kerių metų laikotarpiu (2013–2017 m.), tokių lėšų kasmet buvo įskaitoma vidutiniškai apie 5,5 mln. eurų. Taip pat įskaityta apie 10 mln. eurų lėšų, gautų institucijoms vykdant tarptautinius MTEP projektus (2013–2017 m. – vidutiniškai virš 5 mln. eurų kasmet).

„Džiugu stebėti augantį Lietuvos tyrėjų rezultatų pripažinimą tarp autoritetingų pasaulio žurnalų publikacijų. Jei 2008–2017 m. į TOP 10 labiausiai pasaulyje cituojamų mokslo straipsnių sąrašą pateko 1638 mūsų šalies mokslininkų straipsniai, tai 2023 m.

suformuotame 10 metų periodo (2013–2022 m.) sąraše tarp labiausiai cituojamų turėjome jau 3115 mūsų šalies mokslininkų mokslo darbus“, – sako G. Valinčius. Kasmetinio vertinimo rezultatai teikiami Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijai. Pagal pastarųjų trejų metų kasmetinio MTEP ir meno veiklos vertinimo rezultatus paskirstoma 30 proc. metinio bazinio finansavimo lėšų valstybinėms Lietuvos mokslo ir studijų institucijoms MTEP bei meno veiklai plėtoti. ■

Valstybės Nepriklausomybės stipendijos skyrimo komisija laukia kandidatų teikimų 2024 m. stipendijai gauti

Valstybės Nepriklausomybės stipendijos skyrimo komisija kviečia iki 2023 m. gruodžio 31 d. teikti kandidatūras Valstybės Nepriklausomybės stipendijai gauti. Siūlant kandidatus, turi būti pateikti šie dokumentai:

1. Užpildyta kandidato anketa.
2. Bent dviejų mokslininkų ir bent vienos mokslo ir studijų institucijos rekomendacijos.
3. Kandidato mokslinės ir visuomeninės veiklos aprašymas (iki 5 puslapių).
4. Kandidato mokslo darbų sąrašas ir mokslo darbų kopijos kompiuterinėse laikmenose.
5. Mokslinio tyrimo (darbo) projekto aprašymas (iki 5 puslapių).
6. Projekto įgyvendinimo darbų planas, numatomi rezultatai ir stipendijos išlaidų pagrindimas.
7. Kita informacija ir medžiaga, pagrindžianti siūlymą skirti stipendiją.

Stipendija skiriama humanitarinių ir socialinių mokslų sričių jauniems mokslininkams už Lietuvos valstybingumo stiprinimui svarbius mokslo tyrimus, su jais susijusią visuomeninę veiklą ir mokslo populiarinimo darbus bei konkursui stipendijai gauti pateiktą mokslinio tyrimo projektą. Konkurse gali dalyvauti kandidatai, kurie konkurso dokumentų pateikimo paskutinę dieną, tai yra tų metų gruodžio 31 d., yra ne vyresni kaip 35 metų. Siūlyti kandidatus stipendijai gauti turi teisę mokslininkai bei Lietuvos mokslo ir studijų institucijos. Valstybės Nepriklausomybės stipendija įteikiama kiekvienų metų kovo 11 d. – Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo dieną.

Daugiau informacijos: Seimo kanceliarijos patarėja Danguolė Stonytė, tel. (8 5) 239 6561, el. p. danguole.stonyte@lrs.lt ■

AKTUALIJOS

TIESA TEBĖRA SVARBI

Akad. Jonas Grigas

Tiesa buvo ir yra svarbi nuo žmonių pradžios, nes ji reiškia tikrovę, o jos priešai tikrovę iškraipo. Anglų rašytojas Džordžas Orvelas beveik prieš 100 metų rašė, kad „pasaulyje nyksta objektyvios tiesos samprata. Mūsų istorija virsta melu“. Tiesa tapo nebesvarbi. Krikščioniškasis pasaulis, atsisakęs Dievo įsakymų „Nevok“ ir „Nemeluok“, nugrimzdė į posttiesos (nuvertintos tiesos) epochą. Jos šalininkai teigia, kad faktai priklauso nuo politinio požiūrio. Moralės nepaisantys politikai tiesą iškreipia savo naudai. „**Jei nėra moralės, nėra ir politikos**“, – teigia teisininkas dr. Algimantas Šindeikis. Politikai gali užginčyti mokslinius faktus be jokių politinių padarinių. JAV prezidentas D. Trumpas teigė, kad klimato kaita yra apgavystė, kurią sumanė Kinija, siekdama sužlugdyti JAV ekonomiką. Kiek vertas jų žodis, tiek verti ir jie. V. Landsbergis taikliai priminė, kad kas meluoja, tas ir vagia.

Tiesą atskleidžia mokslas. Tačiau daug mokslo nepažįstančių atvirai abejoja moksliniu metodu ir jo rezultatais, jei jie prieš-

rauja jų ideologiniams įsitikinimams arba verslo interesams. Kartais profanai abejoja ir mokslininkų kompetencija. Iš čia kyla mokslo neigimas. Žinoma, ne visi mokslininkai yra kompetentingi už savo siauros interesų srities ribų. Verslo finansuojamas lobizmas padeda slėpti tiesą apie žalingas technologijas, pavyzdžiui, neigia klimato kaitą, tabako ir elektromagnetinės spinduliuotės žalą. Vokiečių rašytojas Bertoldas Brechtas yra pastebėjęs, kad kas nesupranta tiesos yra kvailys, bet kas supranta ir vadina ją melu yra nusikaltėlis.

Fizika, atrodo, yra viena iš sričių, kur tiesa yra aiški. Jos dėsniai objektyviai aprašo tikrovę. Jie pagrįsti matematinio tikslumu ir eksperimentiniais įrodymais. Fizika kai kam nesuprantama, bet ji nepriklauso nuo išankstinių nusistatymų ir yra pagrindas tiesos paieškai. Jeigu seksite reiškinių paaiškinimus kituose moksluose, jūs galiausiai grįšite prie fizikos. Fizika palaiko pasaulėžiūrą, kad visi gamtos reiškiniai turi fizikinį paaiškinimą, kad nėra pasekmių be priežasčių, nėra vietos mokslui nematerialiems reiškiniams. Fizika nediktuoja, kaip mums gyventi ar spręsti moralines dilemas, bet ji nustato foną, kuriame mes jas sprendžiame. Fizikai pirmieji parodo savo idėjų trūkumus. Bet tiesą atskleisti nelengva net fizikai, nes mes nesuprantame net tūkstantosios procento dalies to, ką atskleidžia gamta.

O žiniasklaidos tikslas yra ne skleisti tiesą, o vaizduoti, kad ji nėra šališka. Protingus stengiamasi nutildyti, kad neišsireikštų buki. Todėl pasitikėjimas žiniasklaida nyksta. Dauguma žmonių naujienas dabar sužino iš socialinių tinklų, ypač iš „Facebook“. Bet

vis sunkiau atskirti, kurios naujienos pagrįstos faktais, o kurios – ne. Melagingos naujienos buvo skleidžiamos šimtmečius, net per mokslo revoliuciją ir Švietimo amžiuje. Vatikanas po 350 metų apgailėstavo, kad sudegino Dž. Bruno, o G. Galilėjū įkalino už tiesos skleidimą, bet jų inkvizitorių kardinolą Robertą Belarminą paskelbė šventuoju. Tokia yra Vatikano tiesa.

Galingieji visada buvo suinteresuoti priversti žmones manyti taip, kaip aniems paranku. Tačiau technologijos prisidėjo prie beprecedentės melagingų naujienų sklaidos. Melagingos naujienos yra sąmoningai melagingos, jos kuriamos, siekiant tam tikro tikslo, tyčia klastojant naujienų turinį, neigiant mokslo įrodytus faktus. Už to dažniausiai slypi ideologiniai ar verslo motyvai. Jų tikslas ne tik apgauti, bet ir valdyti žmones. Ar mulkinamas žmogus gali mylėti kitą žmogų, valstybę?

Tiesa ne visada svarbi net jos saugotojams – prokurorams ir teisėjams. **Pasaulio finansų magnatai daugelio šalių vyriausybės pavertė marionetėmis ir valdo jas.** Jiems tiesa nesvarbi. Tobulas valdymo rezultatas yra žmonės, kuriems skirtumas tarp tiesos ir netiesos neegzistuoja. Kiek melagystėms paskleidė politikai, Andriui Tapinui paviešinus masinį biudžeto pinigų pasisavinimą savivaldybėse, Jonavos, Lazdijų ir kitų merų godumą, Kauno savivaldybės tarybai tapus, anot Tapino, „vagių taryba“! D. Britanijoje tokius „čekiofilus“ sodina į kalėjimą, o Lietuvoje vieni apsigovusieji tik kaltina kitus apsigovusius ir, žiūrėdami kiaulių akimis, toliau „dirba“ Vyriausybėje ir savivaldybėse. Socialdemokratas Rymantas iš Plungės man rašė „Facebook“, kad „jei nevagi, esi

avinas. Toks tavo ir likimas“. Vogti iš valstybės buvo garbės reikalas. Toks AMB idėjinis palikimas.

Postmodernizmo tezė teigia, kad tokio dalyko, kaip objektyvi tiesa, nėra. Postmodernizmą plėtojo humanitarai, mažai išmanantys, kas yra mokslas. Mokslo neigėjai teigia, kad mokslas nėra susijęs su tikrove, kad net evoliucija, klimato šilimas, žalinga aplinkos cheminė ir elektromagnetinė tarša ar skiepių nauda yra tik lakios vaizduotės padariniai.

Jei tiesos nėra ir viskas priklauso tik nuo požiūrio, kaip galima ką nors žinoti? Kas yra istorija? Kodėl neabejoti radijo ir TV naujienomis, ypač LRT radijo vedėjoms ir jų pašnekovams nuolat kažko klausinėjant „ar ne?“, mene, muzikoje, radijo laidose kuriant šimtus platformų (pakylų, tribūnų, aikštelių) ir kitaip teršiant lietuvių kalbą? Kodėl netikėti sąmokslų teorijomis? Jei naujienos yra tik politikos išraiška, kodėl jų neprasimanūs?

Dirbtinis intelektas sukuria netikrus vaizdus ir netikras kalbas, kuriomis negalima tikėti. Visuomenė, kaip niekada, veikiama klastotėmis. Yra didelė tikimybė, kad viskas, ką girdime ar matome, yra netikra. Jau negalima tikėti elektroniniais laiškais, žinutėmis, net e. dokumentais. Postmodernizmas yra posttiesos krikštaitė, rašo Lee McIntyre knygoje „Posttiesa“ (2020). „Time“ žurnalo (2017 m. balandžio 3 d.) viršelyje spindi straipsnio antraštė „Ar tiesa mirė?“ Jame aprašytos D. Trumpo melagystės ir iškeltas klausimas, ar galime išmokti gyventi nuvertintų faktų visuomenėje?

REDAKTORIAUS KOMENTARAS

Jonas Jasaitis

SOVIETMETIS

Nors sovietmetis baigėsi daugiau kaip prieš tris dešimtmečius, tačiau jo tematika niekaip neišnyksta iš mūsų viešosios erdvės. Apie sovietmetį kalba ir lygina jį su dabartimi net tie, kurie jame nie-

kada negyveno. Jie aptarinėja nuogirdas, o geriausiai atveju – savo senelių ir tėvų pasakojimus. Sovietmetis kažkaip keistai įsiterpė ne tik į vyresnių, bet ir į gana jaunų žmonių elgseną, jų diskusijas ir sprendimus, lyg būtų tapęs tipiška bendravimo ir net mąstymo forma. Prisiminus sovietmečio anomalijas – baime, įskundimus, nesąžiningus sandėrius, vis dažniau išgirstame: „Bet juk visa tai sugrįžo...“

Ypač tai būdinga pastarųjų dvejų–trejų metų laikotarpiui, kai pandemijos metu vos 40 proc. atėjusių balsuoti rinkėjų išrinko dabartinį Seimą, o dabar mes visi – tiek balsavusieji, tiek ir nebalsavusieji – gyvename valdomi dabartinės Vyriausybės. Didžioji potencialių rinkėjų dalis, kuri iki balsavimo apylinkių taip ir neatėjo, dabar piktnasi ir to Seimo, ir tos Vyriausybės sprendimais. Nedalyvavusieji rinkimuose bando visus įtikinti, kad „už ką bebalsuotum – valdys tie patys“. Didžioji tų nebalsavusiųjų dalis ir dabar neatsakytų, už ką reikėjo balsuoti, kad tokie absurdiški reiškiniai, kokius matome dabar, nebūtų paplitę, o valstybė būtųėjusi pažangos, o ne blaškymosi kryptimi. Anot jų, nebuvo ką pasirinkti, bet jie ir nesidomėjo galimais pasirinkimais. Pavyzdžiui, paklause, ar balsuotum už Aurimą Juozaitį, išgirstame tokius komentarus: „O kas jis toks? Jo nerodo per televizorių...“ Todėl nesiteiraukite, kaip jie vertina vieno ar kito kandidato rinkimines programas, nes jomis niekada nesidomėjo. Nesidomėjo ir kandidatų kompetencija, jų galimybėmis šias programas vykdyti.

Absoliuti nedalyvaujančiųjų rinkimuose dalis niekada nesijautė piliečiais, turinčiais įtakos valstybės raidai. Jie yra „gyventojai“, iki šiol tebemanantys kad „bus taip, kaip valdžia panorės“. Apie tai, kad patys galėtų turėti įtakos Vyriausybės sudėčiai ir jos sprendimams, dauguma jų vis niekaip nepajėgia suvokti. Taigi jų elgsena beveik nepasikeitė nuo sovietmečio, kai vietinė valdžia klusniai vykdė tai, ką liepė „centras“.

Gyventojų elgseną formuoja asmeninė patirtis, juo labiau jei ta patirtis – ilgametė. Lyginant su nesovietinėje erdvėje gyvenančių rinkėjų patirtimi, matyti labai ryškūs skirtumai. Anot labai taiklaus apibendrinimo, mes buvome įpratinti balsuoti už parinktus, taigi tuometinės valdžios faktiškai jau paskirtus asmenis. Prisimenate: vienas kandidatas į vieną vietą? Taigi – jokio pasirinkimo. Anų laikų statistika skelbė, kad „už komunistų ir nepartinių bloko kandidatus balsavo 98,7 arba net 99,6 proc. rinkėjų“. Net jeigu tą parinktą kandidatą išbrauktum ir vietoje jo įrašytum kitą asmenį, kas tokį pasiūlymą užfiksuočiau, jei kandidatų sąrašė jo nėra?

Dalyvavimas „rinkimuose“ buvo privalomas. Rinkimų dieną nuo ankstyvo ryto pas senyvus ar ligotus rinkėjus lasktydavo balsavimo apylinkių paskirti asmenys su biuleteniais ir urnomis. Jie pasibeldavo į dar miegančių duris, pakišdavo biuletenį ir liepdavo jį įmesti į urną. Jei kažkas iki pietų į balsavimo apylinkę neateidavo, pas tokį tuoj pat lėkdavo „agitatoriai“ ir reikalavdavo „atlikti pilietinę pareigą“. Atsakisusiųjų balsuoti laukdavo rimti nemalonumai. Visi apie tai gerai žinojo: nebalsavusieji galėjo greitai atsidurti nepamamai vežamų į Sibirą sąrašuose. O kad tų neatėjusiųjų būtų kuo mažiau, šalia balsavimo salės visada būdavo „bufetas“ su retai matomomis prekėmis: čia galėdavai įsigyti anų laikų „deficito“: konservuotų žalių žirnelių, tirpios kavos, bananų, apelsinų, retesnių alkoholinių gėrimų ir pan. Tenka priminti, kad rinkimų diena visada tapdavo masinėmis išgertuvėmis.

Ar Lietuvos gyventojai jau yra susidarę kitokį, nei sovietinių, rinkimų vaizdinį ir turi kitokį jų reikšmės piliečio gyvenimui supratimą? Drįstu tvirtinti, kad nemažos jų dalies vertinimai nepasikeitė. Tikri rinkimai mano kartos žmonėms įvyko, tik susiformavus Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžiui: 1989 m. pavasarį išrinkome deputatus į TSRS

liaudies deputatų suvažiavimą, o 1990 m. vasario 24 d. įvyko pirmi laisvi demokratiniai rinkimai į Lietuvos TSR Aukščiausiąją Tarybą. Tik tada pasikeitė visas rinkimų procesas: žmonės gavo nepalyginamai daugiau informacijos apie rinkimų tikslus ir jų eigą, kandidatais buvo keliami vietiniai visuomenės atstovai, kuriuos daugelis pažinojo. Rinkėjai pirmą kartą gavo rinkimines programas. Vasario 3 d. tuometiniuose Sporto rūmuose buvo patvirtinta Sąjūdžio rinkiminė programa, kurioje pasakyta: „Sąjūdžio remiami kandidatai <...> sieks atkurti nepriklausomą, demokratiškai tvarkomą Lietuvos valstybę. Lietuvos nepriklausomybė yra tautos išlikimo, demokratinės santvarkos ir piliečių saugos bei gerovės būtina sąlyga.“

Lietuvos komunistų partijos, ką tik atsiskyrusios nuo TSKP, programa skelbė: „Laisva, teisinė, demokratinė, humanistinio socializmo valstybė, besiremianti tautinėmis vertybėmis. <...> Nepriklausomos Lietuvos valstybės atkūrimas turi tam tikrus etapus. Jau dabar siekiame suvereniteto, lygiateisio ir savitarpiskai naudingo bendradarbiavimo tiek su centru, tiek su kitomis respublikomis derybų keliu, sutarčių pagrindu.“

Taigi abiejose programose matome akivaizdžius skirtumus: Sąjūdžio programoje iškeltas nepriklausomybės, kaip visų kitų problemų sprendimo, kelias, o komunistų partijos programoje –ėjimas mažais žingsneliais – „etapais“ nepriklausomybės link. Šiuose rinkimuose dalyvavo ir vadinamoji komunistų platformininkų, t. y. lojalų Maskvai, partija, pasisakiusi prieš Lietuvos nepriklausomybės atkūrimą.

Vasario 24 d. rinkimuose dalyvavo 71,72 proc. balsavimo teisę turinčių rinkėjų. Juos pirmą kartą stebėjo užsienio šalių atstovai. Kovo 11 d. vykusiame Aukščiausiosios Tarybos posėdyje dalyvavo 133 deputatai, iš kurių 102 buvo remti Sąjūdžio. Tarp jų 70 kandidatų buvo nepartiniai, 40 – nuo Maskvos atsiskyrusios komunistų partijos nariai. 5 buvo LKP (TSKP) nariai. Už nepriklausomos Lietuvos valstybės atkūrimą balsavo 124 Aukščiausiosios Tarybos deputatai, 6 susilaikė, nė vienas nebalsavo „prieš“.

Po nepriklausomybės atkūrimo įvyko dar keli ypatingos svarbos visuotiniai balsavimai. 1991 m. vasario 9 d. įvyko Lietuvos gyventojų apklausa: „Ar jūs už tai, kad Lietuvos valstybė būtų nepriklausoma demokratinė respublika?“ Joje dalyvavo 84,73 proc. rinkėjų. Iš jų apklausos teiginiui „taip“ pritarė 90,47 proc. dalyvavusiųjų apklausoje. Nepritarusių buvo 6,56 proc.

1992 m. birželio 14 d. įvyko referendumas dėl sovietų kariuomenės išvedimo iš Lietuvos Respublikos teritorijos ir padarytos žalos Lietuvai atlyginimo. Referendume dalyvavo 76,05 proc. visų rinkėjų. Atsakymą „taip“ pasirinko 92,59 proc. dalyvavusiųjų.

1992 m. spalio 25 d. referendume, kuriame priimta Lietuvos Respublikos Konstitucija, dalyvavo 75,26 proc. balsavimo teisę turinčių gyventojų. Už referendumo nuostatą balsavo 75,42 proc. dalyvavusiųjų. Konstitucija įsigaliojo 1992 m. lapkričio 2 d.

2003 metų gegužės 10–11 d. referendume dėl Lietuvos narystės Europos Sąjungoje dalyvavo 63,37 proc. rinkėjų. 89,95 proc. dalyvavusiųjų (57 proc. visų rinkėjų) pritarė šiai narystei. O ką apie tai manė 43 proc. nedalyvavusiųjų? Ar kada nors tai sužinosime?

1992 m. įvyko neeiliniai Lietuvos Respublikos Seimo rinkimai. Tai buvo pirmieji Seimo rinkimai po nepriklausomybės atkūrimo. Pirmasis ratas vyko 1992 m. spalio 25 d., antrasis – lapkričio 15 d. Rinkimai vyko, naudojant mišriąją rinkimų sistemą. Kartu su Seimo rinkimais vyko ir referendumas Lietuvos Respublikos Konstitucijai priimti. Rinkėjų aktyvumas buvo 75,3 proc. Rinkimus laimėjo LKP, persivadinus Lietuvos demokratine darbo partija. Rinkėjams didžiulę įtaką padarė dėl Rusijos priešiško veiksmų iškilę ekonominiai sunkumai, sutrikęs naftos ir dujų tiekimas, pakilusios plataus vartojimo prekių kainos ir kt.

Būtent tada prasidėjo valstybinio turto privatizavimas, taikliai pavadintas „prichvatizacija“. Aukštos kvalifikacijos specialistai ir darbininkai, ilgus metus dirbę privatizuojamose įmonėse, neteko darbo. Prasidėjo masinė Lietuvos gyventojų emigracija. Tačiau tuo pat metu atsirado ir pirmieji Lietuvos milijonieriai.

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMAS

Minime valstybinės kalbos statuso atkūrimo sukaktį. Lapkričio 17 d. Valstybinė lietuvių kalbos komisija su Seimu ir Valstybine kalbos inspekcija organizavo valstybinės kalbos statuso atkūrimo 35-mečio renginius. Vienoje svarbiausių Seimo erdvių – Kovo 11-osios Akto salėje – 13 val. vyko minėjimas „Kartu kalboje ir valstybėje“, o prieš tai Seimo lankytojų centre buvo atidaryta archyvinių fotografijų paroda „Kalba turi Tėvynę“, parengta bendradarbiaujant su Kultūros ministerija. Šiais renginiais norima priminti, kaip atkakliai lietuvių tauta priešinosi rusinimo politikai, paminėti 1988 m. lapkričio 18 d. įvykį, kai tuometė Aukščiausioji Taryba, neatlaikiusi Sąjūdžio išjudintos visuomenės reikalavimų, pripažino lietuvių kalbą valstybine.

Visuomenė kviečiama kartu minėti kalbos statuso metines. Fotografijų paroda „Kalba turi Tėvynę“ Seimo lankytojų centre veiks iki gruodžio pradžios. Gruodžio 1 d. per „LRT Plus“ kanalą bus rodomas filmas „Išsaugojome kalbą“.

Seimas paskyrė Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų datą. Seimas paskyrė Respublikos Prezidento rinkimų datą – jie vyks 2024 m. gegužės 12 d. „Pagal Konstitucijos 80 straipsnio nuostatas, Respublikos Prezidento eiliniai rinkimai vykdomi paskutinį sekmadienį likus dviem mėnesiams iki Respublikos Prezidento kadencijos pabaigos. Šiuo metu pareigas einantis Respublikos Prezidentas Gitanas Nausėda prisiekė ir visus Prezidento įgaliojimus įgijo 2019 m. liepos 12 d., todėl eiliniai Respublikos Prezidento rinkimai turi būti vykdomi 2024 m. gegužės 12 d.“, – pristatydama projektą sakė Seimo Pirmininkė.

Suskystintų gamtinių dujų laivo-saugyklos „Independence“ įgulos sudarymas. Seimo Jūrinių reikalų komisija lapkričio 8 d. posėdį skyrė aptarti suskystintų gamtinių dujų laivo-saugyklos įgulos sudarymą, kai laivą 2024 m. antroje pusėje valdyti perims Lietuva. Primename, kad nuo 2025 m., kai Lietuva perims nuosavybės teise valdyti laivą-saugyklą „Independence“, jis bus registruotas Lietuvos Respublikos jūrų laivų registre ir plaukios su Lietuvos vėliava. Jūrinių sąjunga, Jūrų kapitonų asociacija, Jūrinių įdarbinimo įmonių asociacija ir Jūreivystės akademija Komisijai raštu išreiškė susirūpinimą dėl tokio tipo laivų įgulos formavimo iš Lietuvos jūrinių ir jūrinių rengimo Lietuvoje. ■

Seime prasidėjo Pasaulio lietuvių bendruomenės ir Seimo komisijos posėdžiai

Dėl „gyvenimo įgūdžių“ pamokų sustabdymo Surinkta 75 tūkst. parašų. Seimo nariai kreipėsi į teisumą

Dr. Mindaugas Puidokas

Gyvenimo įgūdžių programa (GĮP), nuo šių mokslo metų įvesta mokyklose, nebetenkina vis daugiau Lietuvos žmonių – mokinių tėvų, senelių ir kitų, kurie nepritaria švietimo sistemoje brukamai genderinei ideologijai. Naujaisiais duomenimis, dėl teisinio reikalavimo atšaukti neteisėtą švietimo ministro įsaką, kuris pavertė GĮP pamokas privalomomis mokiniams, jau pasirašė per 75 tūkst. piliečių! Visuomenininkai toliau renka parašus iki gruodžio pradžios, tad **dar tikrai spėsite pasirašyti ir jūs**. Pateiksiu elektroninio pasirašymo nuorodas savo socialiniuose tinkluose: „Facebook“, „Telegram“, „TikTok“ ir „Instagram“.

Norime informuoti visuomenę, kad jau surinkti 34 Seimo narių iš visų parlamentinių opozicinių frakcijų parašai. Jie kreipėsi į Lietuvos vyriausiąjį administracinį teisumą, siekdami teisinėmis priemonėmis atšaukti švietimo, mokslo ir sporto ministro įsaką, kuris

GĮP pamokas priskyrė bendrojo ugdymo programai ir pavertė privalomomis mokiniams. Pagal Lietuvoje galiojančius įstatymus, GĮP pamokos gali būti tik neformalaus ugdymo laisvai pasirinktam dalykui. Jos nėra pagal savo turinį tokios pamokos kaip fizika, matematika ar chemija, dėl to negali būti privalomos.

Seimo nariai nutarė imtis teisinių veiksmų, reaguodami į didžiulį žmonių nepasitenkinimą dėl gyvenimo įgūdžių privalomo mokymo mokyklose. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 41 straipsnio 1 dalyje teigiama: „Asmenims iki 16 metų mokslas privalomas.“ Moksleiviai, dalyvavę spaudos konferencijoje, tvirtina, kad yra netiesa, kai sakoma, kad visi moksleiviai nori mokytis tokių GĮP pamokų. Vilnietai Milana teigia, kad daugumai mokinių yra svarbiau stiprinti matematikos, lietuvių ar anglų kalbos žinias. Visada galima pasitarti su tėvais visomis kitomis temomis. Jeigu reikia, papildomą informaciją visada galima rasti knygose ir internete. Tad tokių gyvenimo įgūdžių pamokų visai nereikia!

Mokyklose mokoma, kad patyčios yra blogis, bet šioje programoje atvirai tyčiojama iš tų, kas palaiko senamadiškomis vadinamas tradicines vertybes! Kaunietis gimnazistas Ignas yra pasipiktinęs, kad LGBTQ+ ideologija privalomai brukama mokiniams, kai mokytojai ir mokiniai turi daug rimtesnių problemų. Pasak mokinių, dabar Lietuvoje labai gerai girdimi tik tie moksleiviai, kurie nori mokytis apie LGBTQ+ dalykus ir

lytinio švietimo! Gerai girdimi ir gerbiami tik jų tėvai! O kodėl negirdima dauguma tėvų, kurie to savo vaikams nenori? Kodėl negirdimi tokie moksleiviai, kurie to nenori? Dabartinė informacija, kurią siekiama pateikti per GĮP, daugumai vaikų ir paauglių yra visiškai nereikalinga ir nepriimtina.

Seimo narys Dainius Kepenis iš Seimo Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungos frakcijos teigia, kad turime puikią alternatyvą dabartinei GĮP. **Klaipėdos universitetas turi jau seniai parengęs sveikatingumo programą, pagrįstas Vydūno idėjomis**, kurios puikiai tiktų mokiniams. Deja, dabartinėje Švietimo, mokslo ir sporto ministerijoje yra patvirtinami tik tie vadovėliai, kurie gauna tam tikrų žmonių prielankumą. Klestintis nepotizmas neleidžia tikrai naudingiems vadovėliams pasiekti mokyklų klasių. Vietoje to yra tvirtinamos tokios programos kaip GĮP, kurios atspindi Laisvės partijos programinius tikslus ir bruka genderinę ideologiją vaikams.

Akivaizdu, kad tokia rekomendacine medžiaga pagrįstas GĮP privalomas mokymas prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai. Švietimo, mokslo ir sporto ministras 2022 m. rugpjūčio 24 d. įsakymu Nr. V-1269 „Dėl Priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrųjų programų patvirtinimo“ patvirtino Gyvenimo įgūdžių programą. GĮP nuo šių metų rugsėjo tapo privaloma pamoka. Šiame gyvenimo įgūdžių dalykas įvestas 5 ir 7 klasėse – po

vieną pamoką per savaitę ir 9 kl. – viena pamoka kas dvi savaites. Palaipsniui nuo 1 iki 10 klasės šiam dalykui planuojama skirti po vieną savaitinę pamoką.

Yra vienas „bet“, į kurį dėmesį atkreipė teisininkas Alvis Mozeris. GĮP kalbama apie ugdymą, o ne apie mokslą! Programa apima konsultacinę, psichologinę, spec. pedagoginę pagalbą, o jos paskirtis – suteikti emocinius ir socialinius įgūdžius vaikui, kas yra ir sveikatos priežiūra mokyklose, ir profesinis orientavimas, bet ne mokymas. Ugdymas yra platesnis procesas, tai yra vaiko auklėjimas, o tai – dalykai, kurie turėtų būti palikti vaiko šeimai. Pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją, tėvai turi teisę nevaržomai rinkti savo vaiko ne tik religinį, bet ir dorovinį auklėjimą. Išvada: GĮP turinys yra neformaliojo švietimo dalis, todėl šią programą būtina pašalinti iš privalomų dalykų sąrašo! Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintomis teisės normomis, GĮP negali būti privaloma. Todėl 34 Seimo nariai ir kreipėsi į Lietuvos vyriausiąjį administracinį teisumą, kad jis ištirtų, ar GĮP atitinka Lietuvos Respublikos Konstitucijos 26 straipsnio 5 dalį ir 41 straipsnio 1 dalį. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 26 straipsnio 5 dalyje teigiama: „Tėvai ir globėjai nevaržomi rūpinasi vaikų ir globotinių religiniu ir doroviniu auklėjimu pagal savo įsitikinimus.“ *Autorius yra Seimo Sveikatos reikalų komiteto narys.*

Nuo Brežnevo – prie Stalino: apie „kultūrinę revoliuciją“

Jelena Sorokina

Mano močiutės seserį, tetą Ženią, ištrėmė iš tuometinio Leningrado į Kirgiziją už tai, kad ji 1937 m. su grupe klausėsi politinio anekdotų, bet nepranešė apie pasakotoją. Tik po 17 metų, t. y. jau po Stalino mirties, ji buvo reabilituota ir galėjo sugrįžti į Leningradą.

Daug vandens nutekėjo nuo to laiko. Bet šiandien laikai, kai už tokį nepranešimą buvo galima atsidurti už grotų, sugrįžta į Rusiją. Karo priešininkai pasakoja, kad jie stengiasi vengti didesnio susibūrimo, jog niekas nesužinotų, kaip jie vertina valdžios sukeltą karą. Per dvidešimt Putino valdymo metų Rusija nuo Brežnevo laikų sąstingio sugrįžo prie stalininio teroro. Nebestebina tai, kad formuojasi požiūris į Staliną, kaip į iškilų valstybės veikėją. Rusijoje jau pastatyta 110 paminklų diktatoriui ir jų skaičius vis auga. Nižnij Novgorodo srities Boro mieste

rengiamasi statyti Stalino centrą. O kas čia tokio, klausia šio projekto iniciatoriai, juk yra Jelcino centras? Jie nori atidaryti keturių aukštų muziejų, kaip „žmonių, kurie kovojo, nugalėjo ir mirė su Stalino vardu“, atminimo ženklą. Stalino biustą pastatė net ten, kur guli jo aukos – „Mednoje“ komplekse, skirtame lenkų belaisvių, nužudytų 1939 m., atminimui. Velikije Luki mieste aštuonių metrų aukščio paminklą Stalinui pašventino vienas iš vietinių šventikų. Kirovo srities Orlovo mieste paminklą diktatoriui pastatė net vaikų aikštelėje, nes šis paminklas ten stovėjo iki 1956-ųjų. Ant jo užrašyta: „Ačiū draugui Stalinui už mūsų laimingą vaikystę.“

Čeliabinske neseniai buvo surengtos iškilmingos pamaldos, skirtos pagerbti šventąjį kankinį Vasilijų Nosovą. Stalino laikais V. Nosovas nepritarė valdžios antibažnytinei politikai, neišsižadėjo tikėjimo, todėl buvo išsiųstas į taigą kirsti miškų, o 1937 m. – sušaudytas. Pamaldose dalyvavo Čeliabinsko srities gubernatoriaus pavaduotojas ir kiti pareigūnai. Kaip jų galvose derinasi neostalinizmas su tirono aukų pagerbimu? Tačiau pasirodo, kad viskas – labai paprasta: šventiko V. Nosovo tragedija panaudojama karo Ukrainoje propagandai. Jo provaikaitis dalyvauja „specialiojoje karinėje operacijoje“ (SKO – taip Rusijos propaganda vadina valdžios pradėtą karą prieš Ukrainą), o kariams, esantiems fronte, buvo išsiųstos

ikonėlės su šventojo atvaizdu.

Karas Ukrainoje tapo pretekstu formuoti „naujam kultūros sluoksniui“, suteikiant trečiąjį kvėpavimą Putino režimui. Daugiau kaip 60 Rusijos mokyklų pavadintos SKO dalyvių vardais. Į ekranus jau išėjo filmas „Liudytojas“, kuris, tiesą sakant, nepateisino platintojų vilčių. Teatrai pasirengę statyti spektaklius apie karą. Norint paskatinti dramaturgus, surengtas konkursas „Nauji laikai. Nauji didvyriai“. Pagal konkurso sąlygas, „piesė turi atspindėti laiką, kuris išskėlė tikrus didvyrius, bebaimius ir ryžtingus, ginančius mūsų šalį“. Tai – laikas, kuris reikalauja „tiksliai apibrėžti, kas yra Tėvynė, patriotizmas ir tikros žmogiškos vertybės“.

Laikraščio „Žvilgsnis“ (rus. „Vzgliad“) autorė Olga Andrejeva tvirtina, kad „specialioji karinė operacija“ sukėlė Rusijoje kažką panašaus į kultūrinę revoliuciją. Vyksta beveik tas pat, kas darėsi su rusiška kultūra po 1917 metų revoliucijos, kai buvo „atsisakyta senųjų stabų ir sukurti nauji didvyriai“. Reaguodami į bandymus „atsisakyti senosios kultūros“, rusų kūrėjai pateikė naujus kūrinius, kuriuose, anot jų, apžvelgiamas šiuolaikinės Rusijos likimas. Vienu iš tokių pavyzdžių tapo patriotinis roko festivalis „Už Rusiją“.

Neostalinizmas suklestėjo karo ir „kultūrinės revoliucijos“ fone, o diktatūra, kaip žinoma, neįsivaizduojama be įskundimų.

Mūsų karta, išaugusi Brežnevo laikais, puikiai prisimena filmą „Kaliausė“, kuriame smerkiamas liežuvavimas. Skundikus visur lydėjo paniekos. Bet šiandieninėje Rusijoje skundimas tapo įprastiniu reiškiniu: skundžiami kaimynai, bendradarbiai, menininkai, mokytojai ir tėvai, politikai ir tinklaraštininkai. Užtenka įtart, kad kažkas neteisingai vertina karą. 2022 m. kreipimūsi į Generalinę prokuratūrą skaičius išaugo 26 proc. Šios institucijos duomenimis, dauguma skundų yra susiję su „antiįstatymiškose“ informacijos platinimu internete. Rusijos teisėtvarkos priežiūros agentūra taip pat praneša apie rekordišką skundų skaičių, išaugusį iki daugiau kaip 5 mln. O tai yra aukščiausias rodiklis per pastaruosius du dešimtmečius. Savo populiarumą prokurorai aiškina aukštu piliečių pasitikėjimu priežiūros institucijomis.

Vargu, ar auge pasitikėjimas, o štai baimės tikrai atsirado daugiau. „Levados“ centras surengė apklausą: „Jeigu kažkas viešoje vietoje, pavyzdžiui, laukiant eilėje, autobuse ar traukinyje, pradeda pokalbį apie specoperaciją Ukrainoje, ar įsitrauksite į pokalbį ir išsakykite savo požiūrį?“ 84 proc. atsakė, kad to nedarys. Tai leidžia suprasti, kaip žmonės jau yra įbauginti. Kaip ir mano močiutės laikais, pavojinga ne tik pasakoti anekdotus, bet ir jų klausytis. *Autorė yra politologė ir žurnalistė. Vertė J. J. Šaltinis: Radijas „Svoboda“ (liet. „Laisvė“), 2023 11 11.*

Universitetas kviečia kurti švaresnę aplinką: mokykimės iš užsienio partnerių

Milda Mockūnaitė-Vitkienė

Net augant visuomenės susirūpinimui aplinka, apie perfluoralkilintų ir polifluoralkilintų (PFAS) medžiagų sukeltą taršą vis dar mažai kalbama. Spalį Vilniaus Gedimino technikos universitete vykusioje „Zero PFAS. Vilnius Roadshow“ konferencijoje mokslininkai iš Lietuvos, Švedijos, Vokietijos, Latvijos ir Suomijos pasidalino naujausių tyrimų rezultatais. Apie tai, kas yra PFAS ir kokį poveikį šios medžiagos sukelia gamtai bei žmogui, kalbėjomės su konferencijos organizatore, šio universiteto Aplinkos inžinerijos fakulteto Aplinkos apsaugos instituto vyriausiąja mokslo darbuotoja prof. dr. Edita Baltrėnaitė-Gedienė.

„Amžinieji teršalai“ mūsų maisto grandinėje

Pasak prof. dr. E. Baltrėnaitės-Gedienės, PFAS – tai keliolikos tūkstančių sintetinių cheminių medžiagų, plačiai naudojamų buitėje ir randamų aplinkoje, grupė. Jos sunkiai skyla, bet lengvai kaupiasi gyvuose organizmuose, todėl yra vadinamos „amžiniais teršalais“. „PFAS aptinkame geriamajame vandenyje ir žemės ūkio produkcijoje, todėl šios medžiagos jau yra tapusios mūsų maisto grandinės dalyvėmis. Panaudotos maisto pakuotėse, drabužių gamyboje, automobilių ir kompiuterių gamybos bei kitose pramonės šakose, PFAS vėliau patenka į technogeninių atliekų srau-

tus ir teršia aplinką. Su maistu patekusios į mūsų kūną, šios medžiagos sukelia imuninės sistemos, inkstų bei kitų vidaus organų veiklos sutrikimus. Vien Europoje jau žinoma daugiau kaip 17 tūkst. teritorijų, užterštų šiomis medžiagomis, ir yra dar apie 21 tūkst. vietovių, kuriose PFAS tarša – labai tikėtina“, – aiškina mokslininkė.

Trūksta tyrimų ir infrastruktūros

Nors šių medžiagų taršos plitimas kelia pavojų tiek žmonių, tiek gyvūnų sveikatai ir aplinkai, vis dar trūksta išsamių dirvožemio, geriamojo vandens, nuotekų ir net gyventojų sveikatos tyrimų. Tai būdinga ir Lietuvai. Pasak mokslininkės, reikia stiprinti bendradarbiavimą tarp įvairių aplinkos ir visuomenės sveikatos mokslo sričių. „Tikimės, kad šioje konferencijoje tokį bendradarbiavimą jau pavyko pradėti. Artimiausiu metu turi būti parengta PFAS valdymo strategija ir vykdoma specializuota visuomenės sveikatos stebėseną“, – teigia prof. dr. E. Baltrėnaitė-Gedienė. Pasak profesorės, geros praktikos pavyzdžių galime pasimokyti ir iš Švedijos partnerių, tarp jų ir iš skaičiusių pranešimus šioje konferencijoje. Švedai vykdo ilgalaikius dirvožemio, oro uostų aplinkos, geriamojo vandens ir nuotekų, sąvartynų filtrato ir, aišku, žmonių sveikatos tyrimus.

Tuo tarpu Lietuvoje vis dar trūksta tyrimams reikiamos įrangos. „Kiekvienam teršalui ar jų grupei tirti būtina ne tik speciali

Konferencijos dalyviai

įranga, tyrimų metodika, bet ir tinkamai parengtas tyrėjų personalas. Žinoma, būtinas ir šios veiklos finansavimas, bet svarbiausia reikia supratimo, kad tai – svarbu. Turint daugiau tyrimų medžiagos, galima ne tik šviesti visuomenę, bet ir padėti valdžios institucijoms priimti mokslo duomenimis pagrįstus sprendimus. Galime pasidžiaugti nebet tuo, kad po šios konferencijos

matome Lietuvos ministerijų ir kai kurių žinybų, pavyzdžiui, vandens ruošimo įmonių, susidomėjimą, o tai jau yra pradžia tolimesniam bendradarbiavimui, galinčiam duoti vertingų rezultatų“, – teigia prof. dr. E. Baltrėnaitė-Gedienė. *Autorė yra Vilniaus Gedimino technikos universiteto Viešosios komunikacijos direktijos projektų vadovė.*

Andriaus Sniadeckio skaitymai

Malonūs Andriaus Sniadeckio skaitymų buvę ir būsiami dalyviai, 2023 m. lapkričio 29 d. kviečiame į Andriaus Sniadeckio skaitymus „**Talentai turi savo vietą skirtingose smegenų srityse: organologijos apžvalga Andriaus Sniadeckio darbuose**“. Šiais metais renginį maloniai priims Prancūzų institutas Lietuvoje. Rengėjai: Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka ir Lietuvos mokslo istorikų ir filosofų bendrija. Rėmėjai – Rūta ir Rimvydas Baranauskai.

Skaitysime Andriaus Sniadeckio straipsnio ištrauką, klausysimės Lietuvos ir užsienio tyrėjų paskaitų. Renginio metu bus filmuojama.

Renginio data ir laikas: 2023 m. lapkričio 29 d., trečiadienį, 16 val. Renginio vieta: Prancūzų instituto Lietuvoje mediateka (Didžioji g. 1, II aukštas, Vilnius).

Renginio programa:

16.00–16.10 – Sveikinimo žodis: Pascal Sliwanski (Prancūzų institutas Lietuvoje); Birutė Railienė (Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka).

16.10–16.30 – Ekskursija „Franko namuose“. Agnė Judžentytė-Žalguvienė (Prancūzų institutas Lietuvoje).

16.30–16.45 – „Andriaus Sniadeckio kelias į Vilniaus universitetą“. Birutė Railienė

(Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka).

16.45–17.15 – „Francas Jozefas Galas (Franz Joseph Gall, 1758–1828). Apie organologiją“ (nuotolinė paskaita, anglų k.). Paul Eling (Radboud universitetas, Nyderlandai) ir Stanley Finger (Vašingtono universitetas, JAV).

17.15–17.45 – „Andrius Sniadeckis (1768–1838) ir organologijos mokslo sklaida XIX a. pradžios Vilniuje“. Eglė Sakalauskaitė-Juodeikienė (Vilniaus universitetas).

17.45–18.00 – „Medicinos istorija skatina smalsumą, norą rasti atsakymus. Apie Andriaus Sniadeckio teksto vertimą“. Arleta Bublevič (Førde centrinė ligoninė, Norvegija).

18.00–18.15 – A. Sniadeckio straipsnio „Trumpa paskaita apie Galo sistemą, prijungiant kai kuriuos pastebėjimus apie jo mokslą“ (1805) ištraukų skaitymas. Originalų leidimą (1805) pristatys Rimvydas Baranauskas, kultūros istorikas ir renginio mecenatas.

18.15–18.30 – Kasmėtinės Andriaus Sniadeckio stipendijos, kurią 2018 m. įsteigė bendrovė „Thermo Fisher Scientific“, įteikimas. *Parengė dr. Birutė Railienė, Andriaus Sniadeckio skaitymų vadovė, ir dr. Eglė Sakalauskaitė-Juodeikienė, 2023 m. Andriaus Sniadeckio skaitymų rengėja.*

Filosofijos dienos minėjimas Kaune

Dr. Raimundas Kaminskas

Lapkričio 14 d. Kaune, Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos salėje įvyko Pasaulinės filosofijos dienos minėjimas. Mintimis apie filosofo vaidmenį dalijosi Kauno trečiojo amžiaus universiteto Teologijos fakulteto dekanas prof. habil. dr. prelatas Vytautas Steponas Vaičiūnas OFS ir Vytauto Didžiojo universiteto Alumnų klubo prezidentas Džiugas Juknys. Dr. Raimundas Kaminskas – Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro (LGGRTC) sekretoriato vyresnysis patarėjas, XXVII knygos mėgėjų draugijos narys pristatė parodą „Filosofo, politinio kalinio, prelato prof. dr. Prano Kuraičio dokumentai ir leidiniai“ ir glaustai apžvelgė filosofų kalinių – Prano Kuraičio (1883–1964) bei Romualdo

Mintimis apie filosofo vaidmenį šiuolaikinėje visuomenėje dalijosi Kauno trečiojo amžiaus universiteto Teologijos fakulteto dekanas prof. habil. dr. prelatas Vytautas Steponas Vaičiūnas OFS

Minėjimo dalyviai (iš kairės): Kauno m. savivaldybės tarybos narys Kazys Rimeikis, prelatas prof. dr. Vytautas Steponas Vaičiūnas, prof. dr. Aleksandras Vitkus, Julius Proškus, prof. habil. dr. Arimantas Dumčius, Romualdas Jakubonis, Sigitas Šamborskis, Balys Kapočius, dr. Raimundas Kaminskas

Grucės (1926–1998) – sovietinių baudžiamųjų bylų ypatumus. Asmeniniais prisiminimais apie R. Grucę pasidalijo jo vaikaitė mokytoja Dovilė Ulozaitė.

Minėjimo dalyviai bendru sutarimu pritarė idėjai dėl vieno pirmųjų profesionalaus lietuvių filosofo, prelato prof. dr. Prano Kuraičio (1883–

1964) tinkamo įamžinimo Kauno mieste.

Diskusijoje buvo iškeltas klausimas dėl visame pasaulyje žinomo lietuviškų šaknų turinčio filosofo, vokiečių klasikinės filosofijos pradininko I. Kanto (1724–1804) 300-ųjų gimimo metinių minėjimo galimybių 2024 m.

Sprendžiamas krikščioniškosios demokratijos ir tradicinių vertybių likimas Europoje

Lapkričio 29 d., 11 val. Seimo Konferencijų salėje (III rūmuose) Seimo narys Giedrius Surplys kartu su VŠĮ Krikščioniškos demokratijos ir tradicinių vertybių centru bei Europos fondu „Sallux“ organizuoja

tarptautinę konferenciją „Vigilate Europa“ (Budėk, Europa). „Tikiuosi surinkti tikinčius Lietuvos ir užsienio lyderius atviram pokalbiui apie krikščionybės įtaką, iššūkius ir perspektyvas Europoje. Ar beliko kas nors, ką Bažnyčia gali pasiūlyti šiuolaikiniam žmogui? Ar tradicinės vertybės pasmerktos myriop? Kodėl turtingi krikščionys neremia krikščioniškų festivalių? Iki kiek tuštės bažnyčios?“ – renginio idėją pristato G. Surplys. Į konferenciją jau užsiregistravo vyskupai, katalikų, liuteronų ir Konstantinopolio patriarchato ortodoksų

Bažnyčios Lietuvoje dvasininkai, profesoriai, politikai, ambasadoriai, verslininkai ir kiti aktyvūs žmonės iš Lietuvos, Lenkijos, Nyderlandų, Jungtinės Karalystės ir kitų šalių. Konferencijos dalyviai išgirs žinomų Europos krikščionių mąstytojų ir praktikų pranešimus, o tada demokratiškoje aplinkoje diskutuos apie krikščioniškos demokratijos ateitį.

Konferencijos pranešimai:

Bestsellerio „Krikščionybės pabaiga?“ autorė ir Hannah Arendt instituto įkūrėja

prof. Šantalė Delsol (*Chantal Delsol*) „Krikščionybės vieta ateities Europoje“;

Leuveno universiteto vizituojantis dėsnytojas dr. Robas Naihofas (*Rob Nijhoff*) „Krikščioniškoji demokratija: gynybinė ir pozityvioji darbotvarkė“;

Pasaulio evangelikų aljanso verslo kolicijos atstovas Timo Plačinskis (*Timo Plutschinski*) „Kur (ne)susitinka krikščioniškos iniciatyvos ir krikščioniškas finansavimas“. Registracija vyksta iki lapkričio 22 d.

Lietuvių kilmės argentiniečio M. Parselio vizitas VDU: turime ugdyti platesnius įgūdžius, kad geriau suprastume pasaulį

„Dalis mano giminių yra kilę iš Kauno. Vertinu šį miestą ne tik kaip buvusią šalies sostinę, kuri sugebėjo išsaugoti lietuvišką dvasią. Turiu artimų giminaičių, kurie ten gyvena. Esu trumpai lankęsis Kaune du kartus. Pirmą kartą tai buvo XX a. dešimtmė dešimtmetyje. Tada Lietuva išoriškai man pasirodė kaip sovietinė šalis. Antrą kartą atvykęs pamačiau, kad lietuviai turėjo jėgų išsilaisvinti iš priespaudos, kad taptų didžia tauta“, – sako lietuvių kilmės argentinietis, technologijų mokslininkas, pedagogas ir menininkas dr. Martinas Parselis, kuris lapkričio viduryje Vytauto Didžiojo universitete (VDU) skaito paskaitas pagal Vytauto Kavolio vardo tarpdisciplininės profesūros programą.

Pašnekovo teigimu, lietuviai ir argentiniečiai yra gana skirtingos tautos. Panašumų tarp jų jis beveik nemato, tačiau jas sieja panašios vertybės, pavyzdžiui, vakarietiška pasaulėžiūra. „Argentina prieš šimtą metų buvo viena turtingiausių pasaulio šalių, kuri priėmė milijonus emigrantų iš visos Europos. Šis srautas inicijavo genetinę ir kultūrinę asimiliaciją“, – pasakoja dr. M. Parselis, kurio seneliai iš Lietuvos į Argentiną atvyko tarpukariu – kartu su to meto ekonomine banga.

Veikloje derina technologiją, filosofiją ir meną

M. Parselis yra Argentinos katalikiškojo universiteto ir Buenos Airių miesto universiteto dėstytojas, dirbantis technologijų ir visuomenės srityje. Tarp jo tyrinėjimų sričių yra socialinis technologijų vertinimas, technologinė kultūra ir pedagogika, technologijų filosofija. Vieną svarbiausių temų, tarpdiscipliniškumą, svečias aptars

paskaitoje „Multidisciplininė patirtis. Tavo studijos tavęs neapibrėžia“.

„Kartais negana suprasti tik tiesiogines reiškinių priežastis, nes taip nėra įvertinama etinė dimensija. Utilitarinis modelis ruošia žmones darbui, kuris gali nebeegzistuoti rytoj, tačiau mes esame ir piliečiai, todėl turime dalyvauti priimant sprendimus dėl mūsų kolektyvinės ateities“, – tikina M. Parselis, kuris ne tik tyrinėja skirtingas mokslo sritis – inžineriją, technologiją, filosofiją, bet ir prisistato kaip menininkas. Pavyzdžiui, jis prisidėjo prie projekto „Batea“ – meninės instaliacijos, kurioje meno darbai iš rašalo yra paverčiami į garsus. Tarpdiscipliniškumo, skirtingų sričių derinimo svarbą akcentuoja ir VDU vykdoma Vytauto Kavolio tarpdisciplininės profesūros programa, skirta kvietinių lietuvių diasporos dėstytojų vizitams ir tarpdisciplininio požiūrio stiprinimui.

Siaura specializacija neleidžia žvelgti plačiau

„Pastaraisiais metais universitetų dėstytyje pastebėjau keletą dalykų. Viena vertus, pernelyg siaura specializacija neleidžia žvelgti plačiau, ypač dėl menko supratimo apie kitų mokslo sričių epistemologijas. Kita vertus, mokslo institucijos privalo įvykdyti studijų programų įforminimo procesą, dėl kurio kartais yra atsiliekama nuo naujų reikalavimų“, – teigia dėstytojas, akcentuodamas, kad kelių disciplinų tyrinėjimas atneštų didžiausią naudą, tačiau reikia gilesnių žinių apie kiekvieną jų.

Anot M. Parselio, polimatai – mokslininkai universalai, kelių skirtingų sričių ekspertai – atlieka itin svarbų vaidmenį, kovojant

M. Parselis

su šių dienų iššūkiais, tokiais kaip dirbtinis intelektas, ir ieškant atsakymų į svarbiausius laikmečio klausimus. „Kurį laiką nežinojome, kokius gebėjimus turėtume išvystyti šiame netikrumo amžiuje. Polimatai – geriausi partneriai filosofams, kurie mėgina suprasti šiuolaikinius procesus. Mums reikia daugiau hakerių, daugiau polimatų ir jų gebėjimų“, – tikina dėstytojas, pažymėdamas, kad savęs jis visgi nelaiko polimatu. o daugiau žmogumi, kuris „vaikšto po skirtingų disciplinų laukus“ ir stengiasi neapsiriboti paprastais atsakymais į itin trikdančius šiandienos klausimus.

M. Parselio teigimu, šiandienos disciplinos yra pažengusios labai toli, tačiau dabar reikalingas platesnis holistinis žvilgsnis – suvokimas, kad daugelis dabarties problemų yra sunkiai išsprendžiama dažnai dėl viena kitai prieštaraujančių, nuolat kintančių sąlygų, kurias keblu atpažinti ir išpildyti.

Argentina – aktyvi kosmoso, energetikos ir genetikos tyrinėjimuose

Aptardamas Lietuvą ir savo kilmę, M. Parselis pabrėžia, kad, gyvendamas Argentinoje, jis tėvų ir senelių dėka išsaugojo

lietuviškumą ir iki šiol domisi lietuvių bendruomenės renginiais, kartu su jais dalyvauja įvairiose akcijose, pavyzdžiui, palaikant ukrainiečius kare su Rusija. Jis negaili gerų žodžių Argentinai ir jos mokslininkams: „Argentina turi puikius universitetus ir mokslininkus, nors šiuo metu ji išgyvena didelę krizę. Tai vienintelė Lotynų Amerikos šalis, pelnusi tris Nobelio premijas gamtos mokslų srityje ir dar dvi Nobelio taikos premijas. Argentina yra aktyvi kosmoso tyrinėjimuose, branduolinėje energetikoje, genetikoje. Vienas argentinietis sukūrė tūpimo sistemą penkiems NASA robotams Marse, kitas yra tarp svarbiausių stygų teorijos tyrinėtojų“, – pasakoja M. Parselis.

Dr. Martín Parselis VDU vieši lapkričio 13–23 d. Čia jis dalyvauja VDU Vytauto Kavolio vardo profesūros programoje, skirtoje trumpalaikiams dėstytojų vizitams. Technologijų filosofas skaitys paskaitas studentams ir visuomenei, kuriose pasakos apie lietuvių intelektualus Lotynų Amerikoje, technologijų kultūrą, dirbtinį emocijų intelektą ir kita. Svečias jau dalyvavo konferencijoje „Dirbtinis intelektas ir švietimo ateitis“, kurią Vilniuje lapkričio 17 d. surengė VDU Švietimo akademija ir Lietuvos nuotolinio ir e. mokymosi asociacija. Mokslininkas renginyje aptarė technologinę kultūrą ir švietimą.

Vytauto Didžiojo universiteto V. Kavolio profesūros programa siekia stiprinti ryšius tarp Lietuvos ir lietuvių diasporos akademinės bendruomenės, skatinti tarpdiscipliniškumą moksle ir studijose. Paramą vizitui teikia Lietuvių fondo administruojamas Danos Gedvilienės fondas.

TIESA TEBĖRA SVARBI

■ Atkelta iš 2 p.

Bet reikia ne išmokti gyventi su melagienomis, o ginti tiesos sampratą ir priešintis joms. **Melui visada būtina duoti atkirtį.** Posttiesos amžiuje privalome kovoti su bet koku mėginimu iškraipyti faktus ir melagystėmis, kol jos nevirto pūluojančia visuomenės žaizda. Lietuvoje ta žaizda pūluoja – tiek daug žmonių neskiria tiesos nuo melo, tiki apsimelavusiais ir žmonėmis manipuluojančiais politikais ir vėl juos renka. A. Einšteinas yra

pastebėjęs, kad pagarba politikams negalvojančiam yra didžiausias tiesos priešas!

Amžinai priešintis tiesai yra nesuderinama su evoliucija. Mokslas niekada nesiliaus ieškojęs tiesos ir netvirtins ją radęs. Jo stiprybė yra požiūris nuolat pasitikrinti savo įsitikinimus pagal empirinius faktus ir įsitikinimus keisti. Jei šio požiūrio nesilaikysime, ateityje laukia dar didesnis pavojus nei posttiesa.

Žmogus yra grandis, jungianti visą Žemės gyvybę, todėl privalo puoselėti tiesą,

nes, jei atsiribosime nuo tiesos, atsiribosime ir nuo tikrovės. „Su tiesa elgiamės, kaip norime, nes atsakėme tiesos. Nuomonę pavertėme tiesa. Reikia budėti tiesos pusėje, kad išliktume savimi. Tiesa mus apvelka orumu šiandienos tikrovėje“, – sako kunigas Ričardas Doveika knygoje „Kunigas Ričardas“ (2020). Suprasti tiesą ir tikėti melu yra kvailumas! Tai kodėl taip dažnai savo noru tampame kvailiais? Jei technologijos perims žmonių bendravimą (tai jau vyksta),

turėsime idiotų kartą, kuriai tiesa nerūpės. Tiesa visada buvo ir tebėra svarbi. Nuo mūsų priklauso, ar suvoksime tai laiku. Mes gyvename nežinodami, kas laukia rytoj. Savo vaikams ir vaikaičiams linkėčiau gyventi tiesos, o ne „posttiesos“ pasaulyje. *Autorius yra fizikas, habilituotas mokslų daktaras, akademikas. Šaltinis: „Lietuvos aidas“, 2023 10 28, Nr. 41.*

Vilniaus universiteto mokslininkui įteiktas Italijos Respublikos ordinas

Italijos Respublikos prezidentas Sergio Mattarella Užsienio reikalų ir tarptautinio bendradarbiavimo ministerijos siūlymu suteikė Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto Italų kalbotyros ir literatūros katedros vedėjui doc. (ital. *Ordine della Stella d'Italia*). Šiuo apdovanojimu doc. D. Ardoino įvertintas už veiklą, skatinančią draugiškus Italijos ir Lietuvos santykius bei abiejų valstybių bendradarbiavimą.

Doc. D. Ardoino tyrimų laukas apima istorinę sociolingvistiką, prūsistiką, baltų filologiją, italų dialektologiją ir geolingvistiką. Jau daug metų jis organizuoja dialektologines studentų ir dėstytojų ekspedicijas į Italijos Ligūrijos regioną, glaudžiai bendradarbiaudamas su Tarptautiniu Ligūrijos studijų institutu (ital. *Istituto Internazionale di Studi Liguri, Bordighera*), kuriame praktiškai atlieka geriausi italų filologijos studijų programos

VU Filologijos fakulteto dekanas prof. Mindaugas Kvietkauskas sveikina doc. D. Ardoino

studentai. Doc. D. Ardoino puoselėja ryšius ir su kitomis Ligūrijos regiono institucijomis bei asociacijomis, kurios nuo 2021 m. dalyvauja projekte „Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto ir Ligūrijos kultūros tiltai“ (angl. *Bridges of Culture between the Faculty of Philology of Vilnius University and*

VU Italų kalbotyros ir literatūros katedros vedėjas doc. dr. Diego Ardoino.
V. Kardelio nuotr.

Liguria). Tarpininkaujant Lietuvos garbės konsulatui, tokie kultūriniai tiltai jau nutiesti ir iki Apulijos bei Bazilikatos regionų.

Doc. D. Ardoino yra pasižymėjęs ir kaip italų bei baltų šalių kultūroms, kalboms ir istorijai skirtų konferencijų bei kitų renginių organizatorius. Jis bendrauja su Latvijos ir

Estijos italistais, Pizos universiteto Baltistikos centru, Italijos Respublikos ambasada ir Italų kultūros institutu Vilniuje, Nacionalinio muziejaus Valdovų rūmais. Be to, doc. D. Ardoino veikla neapsiriboja italistika. Jis aktyviai darbuojasi ir baltistikos bei lituanistikos baruose. 2020 m. Berno universitete prie Slavų kalbų ir literatūrų instituto jis atkūrė Baltistikos centrą ir jam vadovauja. Ne vienas šio instituto studentas jau dalyvavo intensyviuose Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto ir Lietuvių tautosakos bei literatūros instituto organizuojuose vasaros kursuose.

Italijos Žvaigždės ordinas yra antrasis pagal svarbą Italijos valstybinis apdovanojimas, skiriamas civiliams italams, gyvenantiems užsienyje, ir užsienio piliečiams. Ordiną teikia Italijos Respublikos prezidentas užsienio reikalų ministro siūlymu, atsižvelgdamas į Ordino tarybos, kuriai pirmininkauja užsienio reikalų ministras, rekomendacijas. ■

Šiaulių akademijos dovana pedagogams

Vilniaus universiteto Šiaulių akademijos direktorė prof. Renata Bilbokaitė kartu su grupe autorių parašė metodinių priemonių rinkinį, kurį dovanoja Lietuvos pedagogams. Išleistos 37 knygos mokytojams, studentams, tėvams ir mokiniais bei vaikams, kurių idėja – skleisti žinią apie tvarumą ir pasaulio pažinimą. Visi metodinių priemonių komplektai yra nemokami.

Metodinės priemonės yra skirtos visiems švietimo dalyviams, kurie nori akcentuoti tvarumą ir supranta jo svarbą, ugdant jaunąją kartą. Tai dovana tiems, kurie švietimą supranta kaip asmenybės brandos kelią, atsakomybės už save ugdymą ir pagalbą kitiems. Tvarumo tema šiuolaikinio pasaulio kontekste tampa vis svarbesnė ir aktualesnė. Ne išimtis ir Lietuva, todėl nuspręsta padėti pedagogams įtraukti šią svarbią temą į mokymosi programas. „Mūsų knygose tvarumas atskleidžiamas, taikant 17 tvaraus vystymosi tikslų, kuriuos nustatė ir Jungtinės Tautos. Pavyzdžiui, nuo siekio, kad nebūtų skurdo, ligų, bado ir įvairių nelygybių, einama link kokybiško švietimo ir ekologinių sprendimų įvairiose srityse, siekiant apsaugoti planetą nuo biologinės

VU Šiaulių akademijos direktorė prof. Renata Bilbokaitė

įvairovės nykimo, ekstremalių reiškinių ir daugybės neigiamų padarinių“, – teigia prof. R. Bilbokaitė.

Tvarumui nagrinėti skirtų metodinių priemonių iki šiol trūko, todėl 37 naujos knygos apims svarbias temas ir padės jas įtraukti pagal programas į dalykų turinį bei įvairią neformalią veiklą. Tvarumas šiose metodinėse priemonėse ne tik siejamas su ekologinėmis problemomis, bet ir apima kur kas platesnę reikšmę, problemas ir jų sprendimo būdus.

Metodinių leidinių rinkinys

Pagalba pedagogams kurti ugdymą, pagrįstą aktualijomis

Knygos tvarumo tema yra sudarytos iš 15 komplektų mokytojui ir mokiniui, 3 pavienių ir vieno komplekto mokytojui bei trijų skirtingų amžiaus grupių vaikams (mokiniais). Knygos gali būti naudingos savo turiniu mokytojui ar kitiems suaugusiems, kurie nori padėti vaikams susipažinti su tvarumo sąvoka. Jose pateikiama žinių

apie pačią temą, jos paaiškinimą, susiejimą su gyvenimu, jo prasme ir kitais niuansais. Vaiko knyga skirta 3–6 metų vaikams, o mokinio knyga atitinka 7–14 metų mokinių poreikius. Jos skirtos praktikuotis su besimokančiais, užduotimis papildoma mokytojo knygoje aprašytas temas.

„Knygas rašėme labai susitelkę, susikauptę ir ieškodami paprastumo sudėtinguose reiškinuose, kad tvarumas netaptų nepasiekiamu, iliuzijomis ir politikos reglamentais apipintu mitu, o kiekvieno vaiko ir mokinio būtų kuriamas, integruojant dalykines žinias ir sujungiant intelekto bei jausmų polių socialiai ir ekologiškai atsakingiems sprendimams“, – pasakoja profesorė.

Autoriai, rašydami metodines priemones, laikėsi sutartos pozicijos: visos temos ir jų mokymo(si) būdai yra rekomendacinio pobūdžio, todėl informaciją galima laisvai pritaikyti pagal situaciją, poreikius, aplinkybes ir galimybes. Neabejojama, kad mokytojai, studentai ir vaikų tėvai yra kūrybiški ir visą dovanojamą medžiagą pritaikys taip, kad būtų įdomu patiems. Visas knygas galima rasti Vilniaus universiteto Šiaulių akademijos internetiniame tinklalapyje arba Vilniaus universiteto elektroniniame knygyne. ■

Vilniaus universiteto studentų komanda – antra pasaulyje

Lietuvos vardas vėl nuskambėjo tarptautiniame prestižiniame sintetinės biologijos konkurse „iGEM“. Lapkričio 2–5 d. Paryžiuje vykusio 20 metų jubiliejų švenčiančio konkurso finale devintus metus dalyvaujanti „Vilnius-Lithuania iGEM“ komanda buvo pripažinta viena geriausių – užėmė antrą vietą. Vilniaus universiteto studentai su projektu „Išskirtis“ (angl. „Exullose“) pralenkė daugiau kaip 400 komandų iš daugiau kaip 60 valstybių. Tarp šiame konkurse dalyvavusių komandų varžėsi ir komandos iš prestižinių pasaulio universitetų, tokių kaip Masačusetso technologijų institutas (MIT), Harvardo, Stanfordo, Kembrižo ir Oksfordo universitetai.

„Jau trečią kartą Vilniaus universiteto studentai patenka tarp trijų geriausių konkurso komandų. 2017 ir 2020 metais Vilniaus universiteto komanda buvo pripažinta geriausia pasaulyje. Tokie pasiekimai yra ypatingi Lietuvai, nes tik maža dalis konkurso komandų gali pasigirti tokiais laimėjimais. Tai yra puikus

įrodymas, kad Vilniaus universitete ugdomi aukšto lygio specialistai, o Lietuva turi daug galimybių plėtoti gyvybės mokslus“, – sakė komandos vadovas Matas Rarivas.

Kartu su šiuo įvertinimu „Vilnius-Lithuania iGEM“ komanda šiais metais į Lietuvą parveža ir aukso medalį už meistriškumą sintetinės biologijos srityje. Šios komandos projektas pateko tarp geriausių biogamybos projektų ir laimėjo specialiuosius prizus penkiose nominacijose: geriausios biologinių dalių kolekcijos, geriausių edukacijos veiklų, įtraukimo (angl. *inclusivity*), geriausio pristatymo ir geriausio „Wiki“ puslapio.

Vilniaus universiteto komanda savo projekte siekė sukurti biologinę sistemą, sintetinančią praturtintas bakterinės celiuliozės pagrindo medžiagas. Sukurtos trys veikiančios sistemos, kurios sintetina bakterinės celiuliozės ir chitozano medžiagą, palengvinančią bakterinės celiuliozės pritaikymą biomedicinoje. Tai leidžia gauti spalvotą celiuliozės ir biologiškai skaidžią plastiko alternatyvą,

Vilniaus universiteto komanda sintetinės biologijos konkurse

kuri galėtų būti pritaikoma, kuriant žaliąją maisto pakavimo alternatyvą. Projekto metu sukurtos sistemos leido sumažinti bakterinės celiuliozės ir chitozano polimero gamybos kainą net 20 kartų. Spalvota celiuliozė yra puikus žaliosios chemijos pavyzdys, padedantis diegti žaliosios technologijos principus tekstilės pramonėje.

Šiomet komanda labai daug dėmesio

skyrė mokslinei komunikacijai per tarpdalykinę ir visuomenę įtraukiančią veiklą. Inicijavomis „Menas ir mokslas“, leidiniu „Įvadas į sintetinę biologiją“ Brailio raštu, kelionėmis aplink Lietuvos miestus ir miestelius universiteto komanda pasiekė beveik 25 tūkst. žmonių. Parengė Vilniaus universiteto viešosios komunikacijos projektų vadovė Liudmila Januškevičienė. ■

NAUJI TYRIMAI

AR IŠ TIKRŲJŲ EKONOMIKOS TEORIJA YRA KLAIDINGA?

Prof. dr. Stasys Girdzijauskas

Pasaulinis studentų maištas

Viena paskutiniųjų pasaulinių ekonominių krizių prasidėjo 2007 m., nors problemos ekonomikos padangėje kaupėsi jau seniai. Tiesą sakant, jos kaupėsi dešimtmečiais, o gal net dar ilgiau. Kaip ir galima buvo tikėtis, praėjus pradiniam sukrėtimui, sudūdo ir studentai: 2014 m. buvo paskelbtas pasaulio studentų ekonomistų atviras laiškas. Trisdešimties pasaulio šalių, 65 ekonominių asociacijų studentai, palaikomi tūkstančių specialistų ir ekonomikos ekspertų, suprato, kad dėstomas ekonomikos mokslas yra ydingas, kad ekonomikos teorijos lygis arba, tiksliau sakant, toks jos pateikimas veda į aklavietę. Veda ne tik dabartinę studentų kartą, bet ir būsimąsias. Iš esmės tai buvo pasaulinis maištas, protestas prieš universitetuose dėstomą nepatikimą ar net klaidingą ekonomikos mokslą. Studentai protestavo dėl to, kad pasaulinės ekonominės krizės akivaizdoje ne tik nebuvo ieškoma išeičių iš aklavietės, bet vietoj ekonominių disciplinų tobulinimo buvo realizuojamas stručio principas – slepiamos nepatogios temos, siauriamos ekonominės programos, ribojama ekonominės minties sklaida.

Smunkantis ekonomikos mokslo prestižas

Studentų protestas neatsirado tuščioje vietoje. 2007 m. prasidėjus pasaulinei ekonominei krizei, dauguma sutrikusių ekonomikos ekspertų tik skėščiojo rankomis ir nesuvokė, kaip ir kodėl ši krizė kilo. Krito ekonomikos mokslo prestižas. Nepasitikėjimą ekonomikos teorija pradėjo reikšti ne tik verslininkai, politikai, žurnalistai, bet ir patys ekonomistai. Atsirado balsų, kurie ekonomiką išbraukė iš mokslų sąrašo, priskirdami jai meno, filosofijos, religijos ar net magijos sritį. Buvo ir tokių, kurie matė ekonomikos vietą tarp astronomijos ir astrologijos.

Čia ir pasigirdo balsų, krizės akivaizdoje pripažįstančių teorijos bejėgiškumą. Vienas jų – Paul Krugman, 2008 m. Nobelio ekonomikos premijos laureatas. Jis 2009 m. rugsėjo 2 d. leidinyje „New York Times Magazine“ paskelbė straipsnį „Kaip ekonomistai taip suklydo?“. Jame rašoma: „Kaip matau ekonomistai, kaip grupė, įspūdingą puošnios matematinės aprangos grožį supainiojo su tiesa.“ Tiesa, P. Krugman pažymi, kad ne visai yra tiesa, kad niekas negalėjo nuspėti krizės. Pavyzdžiui jis pateikia ekonomistą Robert Shiller, vėliau

gavusį ekonomikos Nobelio premiją ir tapusį Lietuvos mokslų akademijos užsienio nariu. Nors jis nustatė krizės burbulą ir perspėjo apie skausmingas jo pasekmes, tačiau jo susirūpinimas nebuvo išgirstas.

P. Krugman buvo ne vienintelis ir ne pirmasis, atkreipęs dėmesį į prastus ekonomikos mokslo reikalus. Vien knygų ar straipsnių, nagrinėjančių ekonomikos teorijos problemas, pavadinimai daug ką pasako: „Juodosios ekonomikos skylės: esė apie tai, kodėl laiko ir pinigų neįmanoma suprasti“ (Žak Sapir); „Netikslus ir izoliuotas ekonomikos mokslas“ (Hausman D. M.); „Kur ekonomika suklydo?“ (Jennings F.); „Kodėl ekonomika dar nėra mokslas“ (Eichner A.); „Kaip ekonomika tapo religija“ (Rapley J.); „Daugiau šilumos nei šviesos“ (Mirowski P.); „Bendrosios ekonominės teorijos krizė: iššūkiai ateities politinei ekonomijai“ (Nekipelov A.); „Krizė atėjo amžiams? Šiuolaikinės ekonomikos teorijos problemos“ (Bilych G. J.); „Postautistinė ekonomikos apžvalga“ – protesto žurnalas, leistas 2000–2007 m.

Tokį sąrašą būtų galima tęsti. Tai, kad ortodoksinės ekonomikos mokslo raida turi problemų, pastebi gausus būrys ekonominės minties tyrinėtojų ir kitų šios teorijos ekspertų, tačiau siūlančių racionalius problemų sprendimus – mažoka.

Kokia situacija Lietuvoje?

Pasaulio studentai šiuo klausimu mato daug, net ypač daug problemų. O kaip yra Lietuvoje? Lietuvoje, pasirodo, kaip ir daugelyje kitų klausimų, viskas gerai. Jokių problemų! Kaip rašoma protesto įkarštyje pasirodžiusiame straipsnyje „Kokios ekonomikos studijos leistų išvengti finansinių katastrofų ateityje?“ (Edgaras Savickas, LRT.lt): „LRT.lt kalbinti jaunimo švietimo ekspertai teigia, kad Lietuvoje ir taip viskas yra gerai.“ Taip, viskas Lietuvoje su ekonomikos teorija ir jos dėstymu yra puiku, tik dėl ko vyksta krizės, pasakyti negali nė vienas jos ekonomistas. Bet tai – ne Lietuvos problema: krizės ateina iš užjūrių, tai ten tegul ir aiškinasi priežastis.

Kitas Nobelio ekonomikos premijos laureatas Jozeph Stiglitz straipsnyje, paskelbtame dar 2010 m., pripažino, kad ekonomikos teorija yra klaidinga, nes kai kurie sprendimai, priimami remiantis ekonominiiais modeliais, yra neteisingi (žr. *Joseph Stiglitz (2010). Needed: a new economic paradigm. Financial Times, August 20, 2010.*)

Kur glūdi teorijos klaidos?

Pastarojo laikotarpio tyrimai, atlikti Vilniaus universitete, parodė, kad pagrindinė ekonomikos mokslo nesėkmių priežastis yra perteklius. Būtent ne trūkumas, o perteklius. Kapitalo, finansų, pinigų perteklius. Perteklius, kuris lemia rinkų ar ekonomikų neadekvatų finansinį prisotinimą, po kurio kyla ekonominiai nuosmukiai, sukrėtimai, krizės, o kai kada – ir karai.

Įdomu, kad ir pats ekonomikos, kaip

mokslo, apibrėžimas yra klaidingas, tiksliau – ydingas ar tiesiog pasenęs. Kai kuriose enciklopedijose pateikiama, kad „ekonomika (gr. *oikonomikē* – ūkininkavimo menas), socialinis mokslas, tiriantis šalies ar kito ūkinio vieneto ūkinę būklę ir veiklą, kuria siekiama, veiksmingiausiai naudojant turimus ribotus ekonominius išteklius, geriausiai patenkinti neribotą visuomenės poreikį įsigyti prekių ir paslaugų“. Apibrėžimų esama įvairių, tačiau kai kur dar griežčiau pabrėžiama: vietoj „naudojant turimus ribotus ekonominius išteklius“ sakoma: „esant nuolatiniam gamybos faktorių trūkumui“ ir pan. Taigi, pagal apibrėžimą ekonomikos mokslas orientuotas į ribotus išteklius ir neribotus poreikius. Čia net neužsimenama apie kokią nors išteklių gausą ar perteklių, sukeliantį rinkų ir ekonomikų prisotinimą, ypač finansinį. Be to, minima, kad poreikiai – neriboti, tad apie perteklių ar prisotinimą negali būti ir kalbos.

Tačiau tikrovė yra ta, kad ekonomikoje veikia dėsni, nepriklausantys nuo išankstinių teoretikų nuostatų. Prisotinimo atveju lemiantis yra mažai kam žinomas didėjančios grąžos (pelningumo) fenomenas. Dėl jo egzistavimo buvo nevaisingai diskutuojama dar prieš šimtmetį.

John R. Hicks klaida

Frederic Jennings straipsnyje „Kur ekonomika suklydo?“ (*What Went So Wrong in Economics, MPRA, 2023*) teigiama, kad prieš šimtą metų (dar iki Maršalo sintezės žlugimo) pasirodė britų ekonomikos istoriko John H. Clapham (1922) straipsnis „Apie tuščias ekonomines dėzes“ (angl. „*On Empty Economic Boxes*“). Straipsnyje nagrinėjama didėjanti ir mažėjanti grąža ir teigiama, kad negalime atskirti didėjančių sąnaudų nuo mažėjančių. Su tuo nesutiko Britų akademijos narys Arthur Pigou. Jis tiesiog bandė „atskleisti šarlatanų melą...“.

Šios diskusijos apie augantį ar mažėjantį pelningumą staiga baigėsi, kai būsimasis Nobelio ekonomikos premijos laureatas John R. Hicks 1939 m. išleido knygą „Vertė ir kapitalas“ (angl. *Value and Capital*). Vos keliuose puslapiuose J. R. Hicks atmetė didėjančią grąžą. Vėliau jo pritarimas mažėjančiai grąžai buvo įvertintas, kaip „ankstyvas žingsnis, privertęs ekonomiką padaryti siaubingą ilgalaikę klaidą“. Įdomu, kad J. R. Hicks Nobelio premiją gavo 1972 m., tačiau vėliau, 1976 m., atsiprašė už klaidą, padarytą dar 1939 m. Pripažinimas įvyko per vėlai, todėl nedaug kas pastebėjo šį atsitraukimą.

Galutinai situacija paaiškėjo, kai Vilniaus universitete buvo sukurta **finansinio prisotinimo teorija**, kurioje didėjančios grąžos fenomenas užima vieną iš centrinių vietų. Naujoji teorija parodė, kad grąžos didėjimo fenomenas pasireiškia tik finansiškai prisotintoms rinkoms. Jei rinka neprisotinta, grąža nedidėja.

Iš skurdo teorijos į gausos teoriją

Atsakant į klausimą, ar ekonomikos teorija iš tikrųjų yra klaidinga, galima pasakyti, kad kai kalbama apie neprisotintas kapitalu rinkas, tai ekonomikos teorija yra teisinga ir jai tinka klasikinės ekonomikos (Adamo Smito ir jo pasekėjų) aptikti ir paskelbti dėsniai bei principai. Klaidos prasideda tuomet, kai šie dėsniai imami taikyti prisotintai rinkai ar visai ekonomikai. Čia galime prisiminti amerikiečių žurnalisto ir kritiko H. L. Menckeno žodžius: „Kiekvienai žmogiškai problemai visada yra lengvas sprendimas – geras, tikėtinas ir neteisingas.“

Prisotintai rinkai suprasti ir ją valdyti nepakanka įprastų taisyklių ir principų, kurie buvo taikomi, tarkim, dar industrinės revoliucijos laikais, o kad ir vėliau, kai klestėjo nepriteklus, kai rinkoms trūko kapitalo ir finansinis prisotinimas buvo retenybė. Nuo to laiko pasaulis stipriai pasikeitė – tapo sotesnis, turtingesnis, pinigingesnis, smarkiai išsiplėtė investavimo galimybės, atsirado daug prisotinamų rinkų. Joms valdyti reikia ir naujos teorijos, grįstos nauja paradigma. Nauja teorija reikalinga dar ir dėl to, kad nekontroliuojamai augant ekonomikai ir kylant bendrai gerovei, kartu didėja ir atskirtis – ji yra nevaldomo (eksponentinio) augimo padarinys: pagal jį didelis turtas auga daug sparčiau, nei menkas turtas.

Čia verta prisiminti populiarių sovietinių politekonomų posakį: „Krizės glūdi pačioje kapitalizmo prigimtyje, jos – neišvengiamos.“ Nors finansinio prisotinimo krizės yra visuomenės sotumo padarinys, tinkamai elgiantis jų išvengti ne tik galima, bet ir būtina. Tam reikia užbaigtos teorijos ir tinkamo jos realizavimo.

Teorija yra vienintelė visiems ir visur

Apskritai situacija nėra nauja ar išskirtinė. Dar XX a. pradžioje vienu metu keliose srityse buvo aptikta, kad klasikinės fizikos taikymas yra ribotas. Tuomet gamtos mokslas gebėjo surasti naujas metodologines gaires ir išspręsti amžių sandūros krizę. Buvo sukurti du nauji fizikinių žinių metodai – reliatyvistinis ir kvantinis. Dėl to moksliniai tyrimai perėjo iš makro lygmens į mikro ir mega lygmenis, nes pastariesiems makro lygmens dėsniai pasirodė esą netinkami. Taip atsirado reliatyvumo teorija, kvantinė fizika, mikrodalelių teorija. Pasibaigė era, kai klasikinės fizikos paradigmos šalininkai pasaulį matė tik tokį, kokį vaizdavo Niutonas. Dabar atėjo eilė ir ekonomikos teorijai – tenka keisti ekonominio augimo paradigmą, kad būtų galima pereiti iš skurdo į gausos ekonomikos teoriją. Be to, perfrazuojant populiarių fizikų posakį, galima pridurti: nėra Adamo Smitho ar Johno Keyneso teorijos, nėra jų šur ar mano teorijos, yra vienintelė ekonomikos teorija visiems ir visur. *Apie naująją ekonominio augimo paradigmą – kitame straipsnyje.* ■

TRANSHUMANIZMAS: PROBLEMAS IR NAUJOVĖS

Skyriui vadovauja prof. Dobilas Kirvelis

Transhumanizmas – „AutoPoiesis“ ir VIABLE sistemų teorijos

Pradžia – Nr. 12 (721)

Prieš 50 metų, t. y. 1971–1973 m. rugsėjo 11 d., buvo bandyta sukurti pirmąją transhumanistinę valstybę. Tai buvo Pietų Amerikoje, Čilėje, kurioje, vadovaujantis

dviem biokibernetinių sistemų teorijomis „AutoPoiesis“ ir „VIABLE“ idėjomis, buvo bandyta įgyvendinti inovatyvų *CyberSyn* valstybės valdymo projektą (*CyberSyn – kibernetika+sinergija*). Paveiksle pateikta

Anthony Stafford Beer (1926–2020) VIABLE teorijos principais organizuota smegenų valdymo sistemos schema (~1970), kurios pagrindu buvo kuriamas Čilės valstybės valdymo projektas. (Palyginimui: transhu-

manistinis socialmeritokratinio valstybės valdymo modelis Lietuvai, D. Kirvelis, 2012.)

VIABLE – gyvybinių sistemų teorija – kibernetikos mokslo kryptis, susijusi su

TRANSHUMANIZMAS: PROBLEMOS IR NAUJOVĖS

Skyriui vadovauja prof. Dobilas Kirvelis

Transhumanizmas – „AutoPoiesis“ ir VIABLE sistemų teorijos

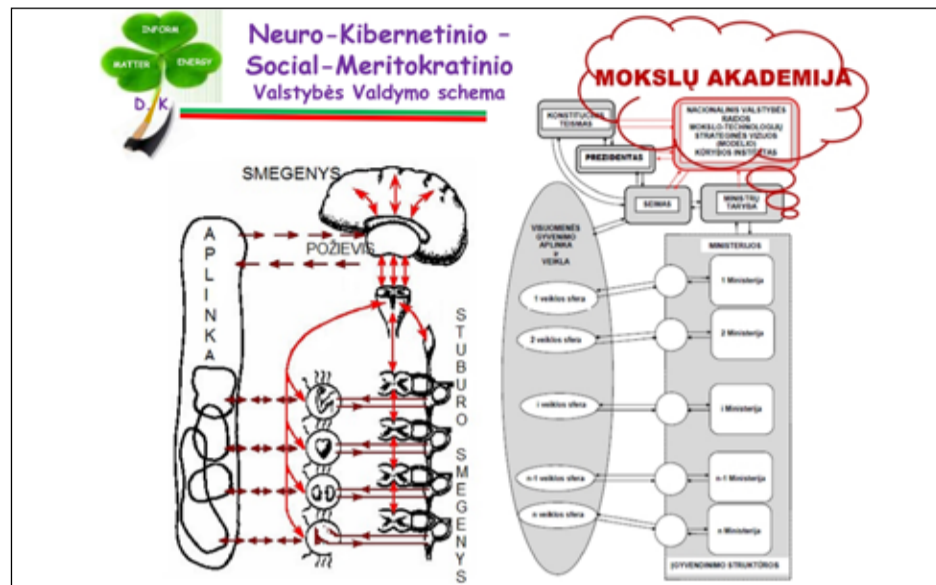

■ Atkelta iš 8 p.

funkciškai organizuotų dinaminų sistemų (technologijų, mašinų) evoliucija Ji gali būti naudojama, aiškinant gyvybę (gyvas sistemas), mokymąsi, adaptaciją ir savarankišką egzistavimą. Yra dvi šios teorijos taikymo kryptys: formalioji, ir realioji, t. y. biologinės ar techninės-inžinerinės. Formalioji gyvybingų sistemų teorija paprastai vadinama gyvybingumo teorija ir pateikiama matematinų modelių forma, kuriuos naudojant galima iširti sudėtingų sistemų dinamiką valdymo teorijos kontekste. O taip pat šiais – formaliosios krypties – metodais galima gana efektyviai pasinaudoti, aiškinantis gyvybę ir techninių sistemų funkcionavimą bei jų sintezę.

VIABLE koncepciją apie 1960–1966 m. suformulavo britas A. Stafford Beer, paveiktas Nobelio premijos laureato biochemiko Žakob Monod samprotavimų apie gyvybės esmę, kurią jis kibernetiškai schematizavo ir matematizavo. A. Stafford Beer savo moksliniame akiratyje matė ne tik atskiras organizuotas biosistemas (organizmus), bet ir metasistemas – socialines gamybines organizacijas ir net ekosistemas. Todėl jis kūrė kibernetinę organizacijų valdymo (angl. *Management Cybernetics*) teoriją.

Pokariu jis atkreipė dėmesį į karo pradžioje (apie 1941 m.) JAV MTI pagal kariš-

Anthony Stafford Beer VIABLE smegenų valdymo sistemos schema (~1970), kurios pagrindu buvo kuriamas CyberSyn projektas, palyginimui su transhumanistiniu socialmeritokratinio valstybės valdymo modeliu Lietuvai (D. Kirvelis, 2012)

kių užsakymus atliktus neurokibernetinius varlės regėjimo sistemos mokslinius tyrimus (žr. J. Y. Lettvin; H. R. Maturana; W. S. McCulloch; W. H. Pitts. *What the Frog's Eye Tells the Frog's Brain*, 1956) ir susidomėjo smegenų neurokibernetiniu organizmų valdymu. Pažintis su čiliečiu neurokibernetiku Humberto Maturana Romesin (1928–2021), kuris Čilėje kūrė ir plėtojo panašią kibernetinę gyvybės *AutoPoiesis* (savaiminės kūrybos-gamybos) teoriją, lėmė, kad 1971 m. Čilėje, demokratinius rinkimus laimėjus Socialistų koalicijai, kurios vadovai buvo neabejingi neurokibernetinei valdymo teorijai, pakvietė A. Stafford Beer būti naujų idėjų dvasioje kuriamos valstybės pagrindiniu teoretiku. Taip Čilėje pagal smegenų valdymo principus buvo pabandyta

modernizuoti Čilės ekonomikos valdymą ir įgyvendinamas *CyberSyn* projektas. Tenka apgailestauti, kad šis transhumanistinės valstybės sukūrimo bandymas buvo grubiai užgesintas karine jėga 1973 m. rugsėjo 11 d.

Alternatyvi holistinė gyvybės mokslinio aiškinimo paradigma pasirodė tik maždaug po 25 metų, devintojo dešimtmečio pabaigoje, kaip Neušatelio universiteto profesoriaus Eric Schwarz publikacijos (*Toward a Holistic Cybernetic: From Science through Epistemology to Being*, 1997). Jos sustiprino A. Stafford Beer paradigmos mokslinę svarbą. Taip VIABLE ir *AutoPoiesis* biokibernetinės mokslo koncepcijos padėjo 1962–2014 m. Vilniaus universitete atsirasti neuro-kibernetinei biofizikai, t. y. biofizikos-neurokibernetikos laboratorijai, kurios tematika – per akis į

smegenis. Čia pradėjo formuotis biofizikinės mokslinių tyrimų tematikos tyrimai: neuroinformatika ir neurokibernetinio valdymo teorija. 1962 m. įkurta Vilniaus universiteto Biochemijos ir biofizikos katedra.

Biofizikos-neurokibernetikos mokslinių tyrimų laboratorijoje pradėjo formuotis rekursinė gyvybės sistemų teorija. Buvo kuriamos bionikinės regos sistemos, per akis buvo einama į smegenų mokslinį pažinimą, informacinės smegenų veiklos supratimą. Užgimė idėjinės nuostatos apie galimą inovacinę socialmeritokratinę Lietuvos valstybės valdymo koncepciją (žr. (<http://dobilas.kirvelis.lt/files/KIRVELIS-ANTICIPATION-Bremen2.pdf>). Išryškėjo, kad visa tai veda į XXI amžiaus gyvosios gamtos rekursinę evoliucijos koncepciją, į inovatyvią – kibernetinę gyvojo pasaulio ir žmogaus transhumanistinės raidos sampratą (<https://www.e-flux.com/journal/102/282271/cybernetics-for-the-twenty-first-century-an-interview-with-philosopher-yuk-hui/>).

Pirmosios transhumanistinės – VIABLE principais organizuotos – valstybės valdymo teorijos įgyvendinimas buvo grubiai nutrauktas 1973 m. rugsėjo 11 d., kai generolo Pinočeto karininkai įvykdė karinį perversmą ir nušovė Čilės prezidentą Salvadorą Aljendę (kitų šaltinių duomenimis, S. Aljendė nusišovė, nenorėdamas patekti į perversmininkų rankas). Tikėkime, kad XXI amžiaus kiberrekursinė biofizika atgims Vilniaus universiteto Gyvybės mokslų centre ir prasidės naujas strateginis gamtos mokslinis pažinimas, bioinžinerinė naujų technologijų kūryba, kuri inicijuos ir Lietuvos valstybės valdymo kaitą socialmeritokratinio transhumanizmo metodais – Lietuvos atgimimą inovatyvios mokslo-technologinės kūrybos dvasioje. ■

SUKAKTYS

Algirdas Juozas Motuzas

Profesorius Algirdas Juozas Motuzas. Bibliografija. Antrasis papildytas leidimas. Kaunas, 2023, 94 p.

Akademikas Algirdas Juozas Motuzas šiais metais pasitiko savo 80-metį. Džiugu, kad, apmąstydamas gyvenimo kelią, mokslininkas parengė savo darbų bibliografiją. Tikriausiai daugelis žinome, kad tai – vienas produktyviausių autorių, bet vargu ar įsivaizdavome, kokia didžiulė ir įvairiapusiška yra šių darbų visuma. Joje – monumentalūs dirvožemio tyrimai, jų klasifikacija ir gausybė enciklopedinių publikacijų, monografijos ir kiti leidiniai apie iškilus žemės ūkio mokslų atstovus, pradedant jau legendomis tapusius Viktorą Ruokį ir Juozą Tonkūną, baigiant žymiu atkurtos Lietuvos valstybės veikėju Mečislovu Treiniu ir sovietmečiu į užmarštį gramzdintu ekonomistu ir filosofu Fabijonu Kemėžiu. Tai jau antroji akademiko darbų bibliografija. Pirmasis leidimas pasirodė 2003 m.

Tarp 1970–2021 m. parengtų 64 knygų matome ir aukštųjų mokyklų jubiliejinius leidinius bei monografijas apie žymiausių

Akademikas Algirdas Juozas Motuzas
Visuotinės lietuvių enciklopedijos nuotr.

agrarinės srities ir ekologijos mokslininkų sukurtas akademines mokyklas, universitetinių studijų programas ir vadovėlius bei metodinius leidinius, mokslinių sąvokų žodynus ir net studijas apie aukštųjų mokyklų kolektyvų visuomeninę ir kultūrinę veiklą. Matome darbus, aprėpiančių agronomijos tyrimus Baltijos valstybėse ir kitose šalyse, su bendraautoriais parengtus anglų ir kitomis kalbomis. Akademikas iki šių dienų palaiko

mokslinius ryšius su Latvijos, Vokietijos ir kitų valstybių tyrėjais.

Tačiau dažno mokslininko akademinė veikla neapsiriboja monografijų, vadovėlių ir kitų leidinių rengimu. Didelę mokslininko darbo dalį užima mokslo straipsnių ir

ataskaitų rengimas. Ir čia A. J. Motuzo indėlis – stulbinantis: 1964–2022 m. paskelbti 825 straipsniai ir 18 mokslo darbų ataskaitų. Daugybė mokslo populiarinimo straipsnių skirta kolegoms mokslininkams jų jubiliejinių sukakčių ar naujų darbų pasirodymo proga. Apžvelgta mokslo institucijų, bandymų stočių ir kitų padalinių veikla.

Plačiau visuomenei skirtuose straipsniuose dalijamasi išpūdžiais apie mokslo ir kultūros renginius, agrarinės veiklos ypatumus Vokietijoje, Čekijoje, Vengrijoje, Baltarusijoje, Baltijos valstybėse ir net tokiose tolimose šalyse kaip Jaktija. Dešimtys akademiko straipsnių paskelbta regionų spaudoje ir kitų visuomeninių organizacijų leidiniuose. Akademiką vertiname ir kaip dažną Lietuvos mokslininkų laikraščio „Mokslo Lietuva“ autorių. Taigi pareigą šviesti visuomenę mokslininkas vykdo itin kruopščiai ir profesionaliai.

„Mokslo Lietuva“ labai nuoširdžiai siunčia akad. A. J. Motuzui geriausių linkėjimus ir laukia jo naujų mokslo bei mokslo sklaidos darbų. Parengė Jonas Jasaitis

Kardinolui Sigitui Tamkevičiui – 85-eri

Dr. Raimundas Kaminskas

Lapkričio 7 d. kardinolui Sigitui Tamkevičiui SJ sukako 85 metai. 1991 m. gegužės 4 d. popiežius Jonas Paulius II kunigą Sigitą Tamkevičių paskyrė titulinu Turudos vyskupu ir Kauno arkivyskupijos augziliaru. 2019 m. rugsėjo 1 d. popiežius Pranciškus paskyrė arkivyskupą Sigitą

Buvęs politinis kalnys, Vyčio kryžiaus ordino kavalerius ats. viršila Romas Žemaitis įteikė kardinolui Laisvės kovų kryžiaus ordino šlovės žvaigždę „Už pilietinę drąsą“ (Nr. 1)

Kardinolas Sigitas Tamkevičius SJ aukojo Padėkos šv. Mišias Kauno arkikatedroje bazilikoje.

Tamkevičių SJ kardinolu, o 2019 m. spalio 5 d. jis buvo priimtas į Kardinolų kolegiją. Popiežius kardinolui globai paskyrė Šv. Angelės Meriči bažnyčią Romoje.

Gimtadienio proga buvo aukojamos Padėkos šv. Mišios Kauno arkikatedroje bazilikoje. Po šv. Mišių visuomeninių, reli-

Renginio dalyviai (iš kairės): dr. Algimantas Kurlavičius, Kauno sąjūdiė Aldona Grigaitienė, Kauno sąjūdiė Zigmantas Tamakauskas, kardinolas Sigitas Tamkevičius SJ, dr. Raimundas Kaminskas, sąjūdiė Virginija Varkalienė, atsargos viršila Romas Žemaitis, kun. Robertas Grigas

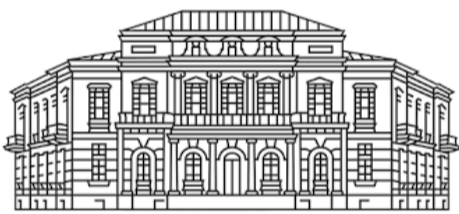
ginių ir kitų organizacijų atstovai pasveikino kardinolą Sigitą Tamkevičių SJ 85-ojo gimtadienio proga. Sveikinimo žodį Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro (LGGRTC) bendruomenės ir jos generalinio direktoriaus dr. Arūno Bubnio

vardu tarė LGGRTC sekretoriato vyresnysis patarėjas dr. Raimundas Kaminskas. Visuomeninis Kovotojų už Lietuvos laisvę atminimo įamžinimo komitetas kardinolui Sigitui Tamkevičiui SJ įteikė Laisvės kovų kryžiaus ordino šlovės žvaigždę „Už pilietinę drąsą“ ■

PARODOS

Nepažintas senųjų knygų pasaulis:

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės didikų paveldas Vilniaus bibliotekose

Lapkričio 22 d., 18 val. keturios Vilniaus bibliotekos – Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, Vilniaus universiteto biblioteka bei Lietuvos audiosensorinė biblioteka – ir Lietuvos nacionalinis dailės muziejus atidaro parodą „Nepažintas senųjų knygų pasaulis“.

Pirmą kartą vienoje vietoje visuomenei bus pristatytas išblaškytas Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (LDK) didikų bibliotekų paveldas. Paroda Vilniaus paveikslų galerijoje (Didžioji g. 4) veiks nuo 2023 m. lapkričio 23 d. iki 2024 m. kovo 31 d.

Vilniaus bibliotekose saugoma apie pusę milijono senųjų XV–XVIII a. knygų. Tokios gausybės iškart pažinti neįmanoma, bet galima parodyti šių knygų įvairovę ir grožį, sužinoti, kas ir kodėl jas skaitė. Parodoje lankytojai susipažins su devynių garsių LDK giminių – Radvilų, Chodkevičių, Sapiegų, Kosakovskių, Pliaterių, Oginskių, Hutėn-Čapskių, Lopacinskių, Tiškevičių – vieno kurio nors dvaro bibliotekos knygomis, kartu – ir

su šių bibliotekų savininkais, didžiais LDK bibliofilais. Šios asmenybės, jų bibliofilinė veikla liudija plačią europinę Lietuvos kultūrinių ryšių amplitudę. Tikimasi, kad paroda paskatins ir tolesnius Lietuvos kultūros, bibliotekų ir knygos istorijos tyrimus.

Atrenkant eksponatus šiai parodai, rengėjus lydėjo sėkmė – pavyko identifikuoti dvi Nesvyžiaus Radvilų bibliotekos knygas. Viena jų atkeliavo iš asmeninės Lietuvos Respublikos Prezidento dr. Gitano Nausėdos kolekcijos, kita – iš Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos fondų. Ekspoziciją praturtino ir du eksponatai iš privačių dr. Jauniaus Gumbio ir Lietuvos meno pažinimo centro „Tartle“ kolekcijų.

Ši paroda skirta ir knygų mėgėjams, ir specialistams. Siekiant priartinti senosios knygos meną prie šiandienos knygos kūrėjų dailininkų, knygos tyrėjų ir plataus skaitytojų bei lankytojų rato, parodos aprašai pateikiami lietuvių ir anglų kalbomis, su jais galima susipažinti ir garsiniu būdu.

Paroda skirta 700-osioms Vilniaus miesto metinėms. Parodos organizatorė – Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka. Projektą finansuoja Lietuvos kultūros taryba. Parodos informacinis partneris – LRT Plus. Parengta pagal LMA Vrublevskių bibliotekos Komunikacijos skyriaus pranešimą ■

Kviečia atsinaujinęs Jono Šliūpo muziejus

Lietuvos nacionalinis muziejus

Santa Lingevičiūtė

Lietuvos nacionaliniam muziejui priklausančias Palangoje esantis Jono Šliūpo muziejus atveria duris po kapitalinio remonto. Šis istorinis pastatas, įtrauktas į kultūros paveldo sąrašą, vertingas objektas ne tik Palangai, bet ir visai Lietuvai. Dar XIX a. pabaigoje grafų Tiškevičių pastatytoje medinėje viloje 1931–1944 m. gyveno gydytojas, nacionalinio atgimimo veikėjas, aušrininkas, daugelio kultūros, mokslo, visuomeninių draugijų steigėjas ir narys, publicistas, Palangos miesto pirmasis burmistras Jonas Šliūpas.

Istorinis pastatas renovuotas ateities kartoms

Remonto darbai buvo finansuoti iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų, Klimato

Jono Šliūpo muziejus po kapitalinio remonto.

kaitos programos lėšų, Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos ir muziejaus lėšų, nes dar 2020-aisiais, atlikus išsamų pastato energijos vartojimo auditą, nustatyta ne itin džiuginanti pastato, atspindinčio liaudiškos

medinės architektūros tradicijos, būklė. Visa projekto vertė – daugiau nei 730 tūkst. eurų.

„Siekiant išsaugoti Lietuvos nekilnojamojo kultūros paveldą ir perduoti jį ateities kartoms, šio medinio pastato atnaujinimas buvo būtinas. Dabar visuomenei sudarytos sąlygos

ne tik susipažinti su išskirtiniu pastatu, bet ir atrasti erdvę bendravimui, lankytis jame vykiančiuose renginiuose“, – sakė Lietuvos nacionalinio muziejaus (LNM) generalinė direktorė dr. Rūta Kačkutė.

Anot Lietuvos nacionalinio muziejaus Investicinių projektų ir turto valdymo skyriaus vedėjos Mindaugos Kaikario, atliekanti renovaciją, žmonėms su negalia įrengtas išorinis keltuvas, restauruoti ir suremontuoti pastato vertingieji elementai, išsaugotos ir atskleistos jo vertingosios savybės, kurios svarbios etniniu, estetiniu ir moksliniu požiūriais. Įgyvendinus projektą, pagerintos pastato energetinės savybės, pasiekta B energinio naudingumo klasė. Palangos savivaldybė taip pat prisidėjo prie visapusiško projekto įgyvendinimo: pasirūpino, kad būtų atnaujintas takas, vedantis į muziejų nuo Vytauto gatvės, įrengtas šio tako apšvietimas, o pastatas pritaikytas judėjimo negalią turintiems lankytojams.

Spaudos konferencijoje dalyvavęs Palangos miesto meras Šarūnas Vaitkus pasidžiaugė, kad miesto vizitine kortele tapusi medinė kurortinė architektūra šiuo metu išgyvena tikrą renesansą: „Tai XIX amžiaus

■ Nukelta | 11 p.

Parodoje Kaune – pažintis su lietuviais Prancūzijos Rivjeroje

Kaune atverta lietuvių diplomato, dailininko Antano Liutkaus fotografijų paroda, kurioje – unikalūs kadrai, supažindinantys su XX a. viduryje Prancūzijoje gyvenusiais lietuviais. Parodoje eksponuojamos A. Liutkaus fotografijos, kurias diplomatas padarė 1941–1953 m. „Kodak“ fotoaparatu. A. Liutkus fotografavo savo šeimą, kolegas diplomatus, karo pabėgėlius iš Lietuvos, tarp kurių buvo žymių meno, mokslo ir kultūros veikėjų. Iki šiol menkai žinomi kadrai supažindina lankytojus su to meto lietuvių veikla ir lietuviška aplinka Rivjeroje. Parodos pristatymo renginys įvyko lapkričio 9 d. Prezidento Valdo Adamkaus bibliotekoje-muziejuje (S. Daukanto g. 25, Kaunas). **Paroda veiks iki gruodžio 31 d.**

Apie Antaną Liutką (1906–1970) ir jo fotografijas

Diplomatas, teisininkas ir dailininkas Antanas Liutkus gimė 1906 m. Leckavoje, netoli Mažeikių. 1931-aisiais jis baigė Lietuvos

Lietuvos diplomatas, dailininkas Antanas Liutkus

universiteto (dabar – VDU) Teisės fakultetą, 1933 m. pradėjo dirbti Užsienio reikalų ministerijoje. 1936 m. gruodį A. Liutkus buvo paskirtas Lietuvos pasiuntinybės Paryžiuje atašė, 1938 m. – pasiuntinybės antruoju sekretoriumi ir Prekybos skyriaus vedėju.

Antrojo pasaulinio karo metais Lietuvos diplomatus Prancūzijoje, apsistojusiems Grasse, Roquebrune Cap Martin, Belauieu, Villefranche-sur-Mer, buvo paskirtas namų areštas. Tuometinis Lietuvos pasiuntinybės atašė A. Liutkus, nors ir turėjo reguliariai pratęsimą diplomatinę kortelę, neturėjo teisės oficialiai vykdyti diplomato pareigų. Tad karo metais jis su šeima įkūrė žemės ūkį, tapė paveikslus, taip įamžindamas Rivjeros aplinką ir grožį. 1941–1953 m., naudodamas „Kodak“ fotoaparatus, A. Liutkus fotografavo ne tik prancūzišką gamtą, bet ir savo šeimą, diplomatus, iš Lietuvos atvykusius karo pabėgėlius, tarp jų – žinomus meno, mokslo ir kultūros veikėjus.

Kaip dailininkas A. Liutkus viešumoje pirmą kartą pasirodė 1945 m. rudenį prancūzų moderniojo meno parodoje Nicoje.

Tais pačiais metais jis buvo priimtas į „Societe des Vaux - arts de Nice“ narius ir tapo nuolatiniu jo metinių parodų dalyviu. 1951 m. A. Liutkus buvo vienas iš Nepriklausomųjų dailininkų sąjungos steigėjų Villefranche. 1954 m. birželio 1–17 d. surengė savo kūrinių parodą Paryžiuje. Peizažuose daugiausia vaizdavo Viduržemio jūrą.

Apie jo sūnų Perkūną Liutką

Perkūnas Liutkus (g. 1939 m. rugsėjo 19 d.) mokėsi Nicoje. Studijavo teisę Politikos mokslų institute (*Institut des Sciences Politiques*), dėstė konstitucinę teisę privačioje komercinėje mokykloje, dirbo tyrimų centre „Fondation Nationale des Sciences politiques“, vėliau dirbo Havanos universiteto tyrimų centre Kuboje. 1982–2005 m. P. Liutkus dirbo Kubos turizmo agentūroje Paryžiuje („Havanatour Directeur Commercial“). Nuo 1970 m. – Lietuvių bendruomenės Prancūzijoje narys, 1989–1994 m. – jos pirmininkas. 2013 m. apdovanotas „Lietuvos diplomatiškos žvaigždės“. *Parenta pagal VDU pranešimą* ■

GIMTOSIOS KALBOS SVETAINĖ

Kalbos jausmo praradimas ar Valstybinės kalbos įstatymo nepaisymas?

Juozapas Dirvonėnas

„Išmaniojo“ telefono pranešimai:

„Debesuoti debesys, sulaužyti debesys, išblaškyti debesys, mažai debesų... Švarus dangus...“

Kokius debesis „Telia“ specialistai vadina sulaužytais, išblaškytais arba net debesuotais? Gal daug kas dar prisimena tokį ironišką komentarą „sviestas sviestuotas“? Labai panašu, kad šie specialistai yra „dirbtinio intelekto“ personažai, o pastariesiems humoro jausmas – nebūdingas.

Dangus be debesų lietuvių kalboje apibūdinamas kaip „giedras“, o ne kaip „švarus“. Juk

niekas dangaus nei plauna, nei valo. O kaip ši agentūra įsivaizduoja debesuotus debesis?

Ar „Telia“ padaliniuose, teikiančiuose ryšių paslaugas Lietuvoje, niekas nemoka valstybinės kalbos? Tokius pranešimus „Telia“ savo klientams siunčia kasdien.

Žemės ūkio ministerijos pranešimas:

„Sumažinus maisto nuostolius ir švaistymą, galima sutaupyti **maistingo maisto**“ (2023 m. rugsėjo 29 d.). Taigi ir čia „sviestas sviestuotas“?

Naujieji „lietuviški“ jautukai?

Vau, hej, okej ...

Angliškose tekstuose randame: wow, hey, okay.

Lietuviški atitikmenys: oho, ei, puiku...

Kodėl dabartiniams lietuviams prireikė angliškų? Todėl, kad jie nebemoka savo gimtosios kalbos.

„Madingi“ naujadarai

„**Atliepti**“. Pavyzdžiui: „Renginys **atliepia** įtakingos organizacijos misiją.“

O gal tas renginys **atitinka arba atskleidžia** šią misiją? Yra toks taiklus žodis – atsiliepti. Tai kam prireikė „atliepti“?

Įtrauktis. Žr. „Įtrauki ateitis“. Tai – loginė nesąmonė. Ateitis visada įtraukia, ateities išvengti neįmanoma.

Dabar visur kaišiojami „**madingi**“ žo-

deliai **atliepti**, įtrauktis, **iššūkiai** ir kt. tapo nusususios, knygų neskaitančių ir kalbos jausmą praradusių asmenų „valdiško“ bendravimo klišėmis.

Klausimai:

1. Kiek lietuvių kalbos žodžių jau surinkta daugiatomyje lietuvių kalbos žodyne? Paprasčiau pasakius, kiek lietuvių kalba turi žodžių?

2. Ką pasaulio kalbotyroje reiškia tai, kad „lietuvių kalba yra seniausia gyva indoeuropiečių (baltų) kalba“?

3. Gal girdėjote, kiek lietuviškame dainyne yra tautos dainų (sovietmečiu vadintų „liaudies“ dainomis)? Kiek tautos dainų mokate? Šaltinis: „Mokslo Lietuva“ ■

Kviečia atsinaujinęs Jono Šliūpo muziejus

■ Atkelta iš 10 p.

vilų atgimimo laikotarpis. Muziejaus komanda, ypač Šliūpo muziejaus direktorė Nijolė Laužikienė ir Lietuvos nacionalinio muziejaus generalinė direktorė dr. Rūta Kačkutė įdėjo begalę pastangų, kad Palanga turėtų dar vieną modernią, sutvarkytą erdvę. Džiugu ir tai, kad Jono Šliūpo memorialinę sodybą sutvarkė vietiniai meistrai, kurie Vakarų Lietuvoje atkūrė jau ne vieną tokį objektą – vilą „Anapolis“ ir Kurhauzą.“

Atsinaujinęs muziejus – išskirtinei lankytojų patirčiai

Jono Šliūpo muziejuje daug dėmesio buvo skirta ir ekspozicinės erdvės atnaujinimui, įrengtos edukacinės ir išplėtos keičiamų parodų patalpos. „Mums ypač svarbu, kad šios erdvės nebūtų tuščios, o kviestų lankytojus ir jiems prabilų. Norime, kad Jono Šliūpo muziejus taptų vieta, kurioje mezgamas dialogas tarp istorijos

ir šiandienos, kur susitiktų ir bendrą kalbą rastų ne tik skirtingų kartų, bet ir skirtingų dalykų muziejuose ieškantys lankytojai“, – akcentuoja dr. R. Kačkutė.

Šia proga Jono Šliūpo muziejuje lapkričio 8 d. atidaryta paroda „Tapatybė ir forma. Kazio Varnelio kūryba“. Į muziejų atkeliavo eksponatai – paties Varnelio oparto kūriniai ir muziejaus fonduose saugomi etnografinės tekstilės dirbiniai. Lietuvos nacionalinio muziejaus generalinė direktorė tikisi, kad po poros metų bus atidaryta nauja ekspozicija, skirta pirmajam Palangos burmistrui, o pats muziejus taps vienu didžiausių Vakarų Lietuvos ir populiariausio kurorto kultūrinės traukos centru. Jono Šliūpo muziejaus nuolatinės ekspozicijos įrengimas, naudojant inovatyvius ir patrauklius sprendimus, įtrauktas į Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos kultūros ir kūrybingumo plėtros programą. Muziejaus ekspozicijos atnaujinimui numatyta skirti 400 tūkst. eurų. ■

Muziejaus atidarymo renginyje. Iš kairės: LNM generalinė direktorė dr. Rūta Kačkutė, Palangos meras Šarūnas Vaitkus, Jono Šliūpo muziejaus direktorė Nijolė Laužikienė

PRO MEMORIA

Prof. Bronislavas Juozas Kuzmickas

1935 11 10 – 2023 11 06

Eidamas 88-uosius metus, lapkričio 6 d. mirė Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras, buvęs Seimo narys, filosofas prof. Bronislavas Juozas Kuzmickas.

B. J. Kuzmickas gimė 1935 m. lapkričio 10 d. Juodaraiščio kaime, Šilavoto valsčiuje, Marijampolės apskrityje (dabar – Prienu r.). 1955 m. baigė mokslus Kauno 14-ojoje vidurinėje mokykloje. 1955–1960 m. studijavo Vilniaus universiteto Istorijos-filologijos fakultete, 1963–1966 m. – TSRS mokslų akademijos Filosofijos instituto aspirantūroje. Apgynė filosofijos kandidato disertaciją, 1984 m. – daktaro (dabar – habilituoto daktaro) disertaciją.

1966–1973 m. dėstė filosofiją Vilniaus inžineriniame statybos institute (dabar – Vilniaus Gedimino technikos universitetas). 1973–1990 m. ir 1992–1996 m. buvo Lietuvos mokslų akademijos Filosofijos, sociologijos ir teisės instituto vyresnysis mokslinis bendradarbis, 1985–1990 m. – Lietuvos filosofijos istorijos skyriaus vedėjas. Mokslinėje srityje daugiausia dėmesio skyrė filosofijos

istorijos, ypač šiuolaikinės katalikiškosios filosofijos tyrimams.

Aktyviai dalyvavo Sąjūdžio veikloje, buvo Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio ini-

ciatyvinės grupės narys, Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio steigiamojo suvažiavimo delegatas, Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio Seimo narys, Sąjūdžio Seimo tarybos narys.

1989 m. – Lietuvos mokslininkų sąjungos (LMS) kūrimo Organizacinio komiteto pirmininkas. 1989 m. spalio 7 d. LMS steigiamajame suvažiavime išrinktas įkurtos sąjungos pirmininku ir šias pareigas ėjo iki 1993 m. Buvo tarptautinio mokslinio žurnalo „Revue Baltique“ leidybos atkūrimo iniciatorius ir redaktorius.

1990 m. vasario 24 d. išrinktas į Lietuvos Respublikos Aukščiausiąją Tarybą Vilniaus miesto Pašilaičių rinkiminėje apygardoje Nr. 6. 1990 m. kovo 11 d. balsavo už Lietuvos Respublikos Aktą „Dėl Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo“. Tą pačią dieną išrinktas Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Pirmininko pavaduotoju.

1996–2000 m. kadencijos Lietuvos Respublikos Seimo narys. Dirbo Užsienio reikalų komitete. Buvo NATO reikalų komisijos narys. Lietuvos Respublikos Seimo

delegacijų Europos Tarybos Parlamentinėje asamblėjoje ir Vakarų Europos Sąjungos asamblėjos vadovas. Nuo 1994 m. buvo Tėvynės sąjungos (Lietuvos krikščionių) (dabar – Tėvynės sąjunga–Lietuvos krikščionys demokratai) partijos narys, partijos senjorų bendruomenės pirmasis pirmininkas.

B. J. Kuzmickas yra per 300 mokslinių ir publicistinių straipsnių autorius. Knygų „Žmogus ir jo idealai“ (1975), „Šiuolaikinė katalikiškoji filosofija“ (1976), „Tautos kultūros savimonė“ (1989), „Išsivadavimas. Užsienio politikos epizodai 1988–1991“ (2006) ir kitų autorius. Daugelio tarptautinių parlamentinių ir mokslinių konferencijų dalyvis. Buvo daugiatomės „Filosofijos istorijos chrestomatijos“ leidinių serijos „Filosofijos istorijos barai“ vienas autorių.

2000 m. vasario 11 d. B. J. Kuzmickas apdovanotas Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Komandoro didžiuoju kryžiumi, 2000 m. liepos 1 d. – Lietuvos Nepriklausomybės medaliu.

Profesorius Alvydas Kondratas

1949 03 25 – 2023 11 17

Profeorius Alvydas Kondratas gimė 1949 m. kovo 25 d. Kaune. 1967 m. jis baigė Kauno 6-ąją vidurinę mokyklą ir tais pačiais metais įstojo į Kauno politechnikos instituto (KPI) Lengvosios pramonės fakultetą, kurį baigė 1972 m. įgydamas inžinieriaus mechaniko profesiją. Mokslinius tyrimus tekstilės mašinų mechanizmų tobulinimo srityje vykdė Lenkijoje, Lodzės universitete, būdamas šio universiteto aspirantu. Apgynęs technikos mokslų kandidato (dabar – daktaro) disertaciją, grįžo eiti į tuometinį KPI Lengvosios pramonės fakultetą asistento, po to docento pareigas. 1980 m. Leningrado universitete tobulinosi 10 mėnesių prancūzų kalbos kursuose, kuriuos baigęs išvyko dirbti pedagoginį darbą Alžyro lengvosios pramonės institute Boumerdes mieste. Paskelbus Lietuvos nepriklausomybę, nuo 1991 metų svariai talkino kuriant ir vystant KTU Tarptautinių studijų centrą,

pats jame skaitė penkis mechanikos inžinerijos kursus prancūzų kalba ir 2005 m. tapo profesoriumi. Ilgus metus dirbo ir KTU priėmimo komisijoje.

Apie savo profesinei veiklai ypač susitelkusius žmones sakome, kad darbovietė yra jų antrieji namai, tačiau tenka pripažinti, kad profesoriui Alvydui Kondratui jie buvo pirmaisiais. Jį iš ten dažniausiai išlydėdavo tik besileidžianti saulutė. Jo pagrindinis dienos rūpesčių objektas buvo studentai ir dėstomų disciplinų kokybė, o pagrindinė silpnybė ir net pomėgis – mechanizmų ir mašinų teorija. Šis pedagogas buvo ypač kvalifikuotas specialistas, pajėgęs dėstyti daugumą tiek bendrųjų, tiek ir specialiųjų mechanikos mokslo krypties disciplinų, nesilpstančiomis kasdieninėmis pastangomis tobulėjęs juose pats ir tobulinęs jų dėstymo metodiką.

Greta metodinio darbo lietuvių ir prancūzų kalbomis, jis neatsisakė padėti ir pa-

liko ryškų indėlį, rengiant Mechanizmų ir mašinų teorijos mokomąją knygą, kursinio projektavimo metodinius nurodymus ir kontrolines užduotis anglų kalba. Čia ypač vertingi buvo jo gebėjimai, taikant informacines technologijas, kurias gerai išmanė. Profesorius yra vienas iš pagrindinių penkių kalbų „Mechanikos terminų žodyno“ autorių, už kurį kartu su bendraautoriais tapo 2020 m. Valstybinės lietuvių kalbos komisijos apdovanojimo už lietuvių kalbos puoselėjimą laureatu.

Profesorius Alvydas Kondratas buvo labai draugiškas, paslaugus ir šiltai bendraujantis žmogus. Jaunystėje bandė jėgas akademiniame irklavime, o brandesniu laikmečiu neatsisakė jachta plaukioti Baltijos jūra su akademinės jaunystės kolegomis iš Lenkijos. Gal tai ir būdavo vienintelės savaitės metuose, kai visą dieną nesilankydavo savo darbo kabinete.

„MOKSLO
LIETUVOS“
PARTNERIAI:

alkas.lt

POZICIJA

ATEITIS KURIAMA ŠIANDIEN
ŠIANDIEN

Mokslo Lietuva

Vyriausiasis redaktorius Jonas Jasaitis
Stilistė-korektorė Gintė Niauraitė
Dizaineris Vilius Zaveckas

Redakcinės kolegijos pirmininkas – Dalius Serafinas, nariai: Alvydas Baležentis, Valentinas Baltrūnas, Valentas Daniūnas, Jonas Dautaras, Vyngintas Gontis, Vincas Būda, Regina Kvašytė, Milena Seržantė, Eugenijus Stumbrys, Emilis Urba, Janina Valančiūtė, Raimundas Kaminskas, Algirdas Mikas Žemaitaitis
Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, LT-01118 Vilnius
El. paštas mokslolietuva@gmail.com
Laikraštis internete: www.mokslolietuva.lt
Redakcija gerbia savo autorių nuomonę ir mintis, net jei ne visada joms pritaria.
Perspausdinant ar naudojant laikraščio „Mokslo Lietuva“ ir jo internetinio puslapio <http://www.mokslolietuva.lt> paskelbtą medžiagą būtina nuoroda į „Mokslo Lietuvą“.

ISSN 1392-7191
Leidžia
UAB „Mokslininkų laikraštis“
SL Nr. 169